

Utjecaj medija na iseljavanje stanovništva iz Republike Hrvatske

Rešetar Kovačić, Tina

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:348790>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-21**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 135/NOV/2018

**Utjecaj medija na iseljavanje stanovništva iz
Republike Hrvatske**

Tina Rešetar, 1297/336

Koprivnica, listopad 2018. godine

**Sveučilište
Sjever**

Odjel za novinarstvo

Završni rad br. 135/NOV/2018

**Utjecaj medija na iseljavanje stanovništva iz
Republike Hrvatske**

Studentica

Tina Rešetar, 1297/336

Mentor

Doc. dr. sc. Željko Krušelj

Koprivnica, listopad 2018. godine

Predgovor

Zahvaljujem svim meni dragim ljudima koji su sa mnom prolazili sve dane moga školovanja. Ponajprije, svojim roditeljima na podršci i vjeri u mene tijekom cijelog studiranja, te suprugu bez čije pomoći ne bih došla do diplome.

Zahvaljujem i svome mentoru doc.dr.sc. Željku Krušelju, koji je prihvatio moju temu te pristao biti moj mentor, na pomoći pri izradi ovog završnog rada.

Ovaj rad posvećujem svom sinu Viktoru.

Sažetak

U današnje su vrijeme moć i utjecaj medija toliko veliki da su postali nezamjenjivi dio naše svakodnevice. Mediji snažno utječu na formiranje mišljenja ljudi u društvu i veoma su važni za stvaranje vrijednosti i stavova, naročito mladih naraštaja. Oni mogu imati i pozitivan i negativan učinak, a kakav će on biti, ovisi ponajprije o tome na koji im način konzumenti pristupaju ovisno o sadržajima koje u njih uključujemo, kontekstu u kojima se oni doživljavaju, načinima upotrebe i o individualnim osobinama korisnika.

Svakog dana u medijima čitamo o novoj poraznoj statistici iseljavanja iz Hrvatske. Negativan migracijski saldo uzeo je maha proteklih nekoliko godina, točnije od ulaska Hrvatske u Europsku uniju, i ne staje. Postavlja se pitanje tko je sve odgovoran za iseljavanje građana. Prozivaju se i mediji da se za poticanje iseljavanja služe lažnim informacijama o životu koji se nudi novim iseljenicima te da se Hrvatsku prikazuje zemljom bez budućnosti, zemljom kriminala i tome slično.

Sveprisutnost medija u različitim aspektima društvenog života urodila je nizom socioloških, psiholoških, politoloških i komunikacijskih istraživanja koja nastoje rasvijetliti brojne funkcije masovnih medija u suvremenom društvu. Ipak, u Hrvatskoj su medijska istraživanja, nažalost, tek u začetku, a stvaran odnos medija i njihovih konzumenata u uvjetima koji karakteriziraju hrvatsko društvo praktički je neistraženo područje.

Ključne riječi: mediji, javno mnijenje, iseljavanje, negativan migracijski saldo, suvremeno društvo

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Problem i predmet istraživanja.....	2
1.2. Svrha i ciljevi.....	2
1.3. Metodologija istraživanja.....	3
1.4. Struktura rada.....	4
2. Suvremeno iseljavanje stanovništva iz Republike Hrvatske.....	6
2.1. Zbog čega ljudi odlaze iz Hrvatske?.....	6
2.2. Profil ljudi koji najčešće iseljava.....	8
2.3. Broj ljudi koji je iselio iz Hrvatske.....	10
3. Utjecaj medija na društvo.....	13
3.1. Medijska pismenost.....	15
4. Empirijska istraživanja.....	18
4.1. Analiza sadržaja.....	18
4.1.1. Prikaz rezultata.....	18
4.1.2. Interpretacija rezultata.....	21
4.2. Anketa.....	26
4.2.1. Obrada i analiza rezultata.....	26
4.2.2. Interpretacija rezultata.....	33
5. Zaključak.....	35
6. Popis literature.....	37
7. Popis grafikona.....	39
8. Popis slika.....	40
9. Popis tablica.....	41

1. Uvod

Posljednjih godina negativni trendovi demografskog razvoja Hrvatske (ukupna depopulacija, prirodni pad, intenzivni proces starenja itd.) poprimili su dramatične razmjere. Time smo se našli u krugu europskih zemalja s najnepovoljnijim demografskim procesima, trendovima, odnosima i strukturama. Jedan je od uzroka takvog stanja i izrazito negativan migracijski saldo, odnosno sve veći broj iseljenih stanovnika Hrvatske u odnosu na broj doseljenih. Posljednji jači emigracijski val počeo je globalnom ekonomskom krizom 2008. godine, a intenzivirao se ulaskom Hrvatske u članstvo Europske unije 2013. godine te je možda dosad i najnepovoljniji. Točne razmjere iseljavanja, ne samo suvremenog nego i u ranijim razdobljima, ne znamo jer mnogi stanovnici prije iseljenja ne odjavljuju prebivalište, premda prema Zakonu o prebivalištu iz 2012. godine imaju obavezu to činiti. Slična je situacija i kod prijave prebivališta jer se mnoge osobe fiktivno prijavljuju u Hrvatskoj zbog dobivanja socijalnih ili drugih prava, a ustvari žive u nekoj drugoj državi. Službene statistike bilježe naizgled jednu nelogičnost – u Hrvatskoj istodobno pada i zaposlenost i nezaposlenost.

Dostupnost transportnih sredstava i tehničko-prometna revolucija utjecale su na porast sklonosti traženju zarade i boljeg života u tuđini. Jednako tako, i dostupnost informacija ima veliki značaj u procesima migracije te su potencijalni iseljenici svjesniji onoga što se događa u njihovoj okolini zbog dostupnosti svih podataka koji ih zanimaju. Najšira je publika izložena brojnim informacijama na temeljima kojih grade predodžbu o trenutnom stanju i zbivanjima u svojoj okolini. Naime, čovjek svoje gledanje na svijet oko sebe oblikuje na temelju informacije koje ima o njemu. Kontrolom informacije koja se pruža javnosti utječe se i na predodžbu svijeta svakog pojedinca. Masovni mediji pružaju lak pristup informacijama te povezuju svijet, ali i nameću ljudima određene stavove.

Premijer Plenković je u jednom svom nedavnom obraćanju javnosti okrivio, između ostalog, i medije zbog širenja pesimizma i negativnog raspoloženja u društvu te da tako potiču mlade na iseljavanje iz Hrvatske. Tom prilikom je izjavio: „Odgovornost na svim akterima, pa i institutima i komentatorima mogu slobodno reći i medijima je da malo manje pesimizma kreiramo u društvu. Ako stvorite atmosferu, onda ne čudi da vam srednjoškolci izlaze s tonom besperspektivnosti, a to je čak neodgovorno prema mladim generacijama.“

(<https://www.index.hr/vijesti/clanak/ako-vam-je-promaklo-besramni-plenkovic-je-jucer-za-masovni-bijeg-mladih-okrivio-medije/2002923.aspx>)

Ta njegova izjava potakla me da za temu završnog rada napravim istraživanje koje bi trebalo objelodaniti utjecu li, i u kojoj mjeri, tekstovi koje mediji objavljuju na stavove i ponašanje ljudi u vezi iseljavanja iz Hrvatske.

1.1. Problem i predmet istraživanja

Trebamo biti svjesni da opasnost od odljeva najbolje radne snage uvijek postoji, osobito ako je situacija u domovini loša, a potražnja za kvalitetnim kadrovima u drugim državama velika. To sve može imati dalekosežne i višestruke nepovoljne demografske, strukturne i razvojne ishode. Kod toga se treba ponovno prisjetiti da veće gubitke po osnovi odljeva visokoobrazovane snage trpe male zemlje, poput Hrvatske, jer je takav odljev proporcionalno veći u odnosu na njihovu ukupnu populaciju (Vukorepa, 2018:113.)

Problem istraživanja ovog završnog rada predstavlja činjenica da se sve glasnije govori o utjecaju koju mediji imaju na iseljavanje stanovništva iz Hrvatske. U posljednje vrijeme često se u političkim, ali i drugim krugovima, govori o negativnom utjecaju medija na emigracije stanovnika misleći pritom na širenje pesimizma i lošeg raspoloženja među hrvatskim narodom te ga tako, prema mišljenju nekih, potiču na iseljavanje iz Hrvatske. Posebno se to odnosi na mlade ljude koji više ne vide perspektivu i budućnost u Hrvatskoj, već pri završetku obrazovanja razmišljaju o što skorijem odlasku iz zemlje, a da uopće pokušaju naći zaposlenje u Hrvatskoj.

Završni rad istražuje koliki utjecaj mediji doista imaju vezano uz navedeni problem i kakva je uistinu u svemu tome uloga medija.

1.2. Svrha i ciljevi

Svrha ovog završnog rada je donijeti zaključke o postojanju ili nepostojanju utjecaja medija na iseljavanje stanovništva. Također ću napraviti istraživanje o tome jesu li medijski tekstovi napisani većinom u negativnom tonu, kako se to medijima često predbacuje. Cilj ovog završnog rada je istražiti koliko mediji pišu o iseljavanju stanovništva, povećava li se taj sadržaj, postoji li povezanost između političke orijentacije portala i vlasti te u kojoj mjeri su medijski tekstovi napisani s negativnim prizvukom.

S obzirom na postavljene ciljeve vodit ću se sljedećim istraživačkim pitanjima:

1. Koliko su medijskih tekstova o iseljavanju Hrvata objavili navedeni portali u razdoblju od 1. srpnja 2013. godine do 31. srpnja 2018. godine?
2. Je li se proteklih godina povećavao broj objavljenih tekstova na tu problematiku?
3. Uočava li se povezanost između političke stranke na vlasti i političke orijentacije portala?
4. Jesu li tekstovi većinom napisani u pozitivnom ili negativnom kontekstu?

Ovim istraživanjem pokušat ću potvrditi ili opovrgnuti sljedeće hipoteze:

H1. U posljednje vrijeme portali objavljuju sve više tekstova o iseljavanju.

H2. Politička orijentacija portala određuje kakvi će se članci i u kojem broju objavljivati s obzirom na trenutno vladajuću političku opciju.

H3. Većina objavljenih tekstova o iseljavanju iz Hrvatske napisana je u negativnom kontekstu.

1.3. Metodologija istraživanja

Pri izradi ovog završnog rada provest ću najprije pretraživanje sekundarnih izvora informacija (*desk research*) proučavanjem različitih baza podataka i literature. Pretražit ću postoje li već slična istraživanja na tu temu kako bih mogla svoje rezultate usporediti s drugima.

Nadalje, provest ću empirijsko istraživanje metodom analize sadržaja i metodom ankete. Analizu sadržaja provest ću tako da ću izabrati pet hrvatskih portala i analizirati koliko su članaka o iseljavanju stanovništva iz RH objavili u proteklih pet godina. Početna mi je točka istraživanja 1. srpnja 2013. godinu, kada je Hrvatska ušla u Europsku uniju te joj se samim time otvorilo europsko tržište rada, a završna 31. srpnja 2018. godine. Portali su odabrani prema svom svjetonazoru, što je detaljnije pojašnjeno u samoj analizi sadržaja. Članke ću pronalaziti tako da ću upisivati ključne riječi (iseljavanje, emigracija, inozemstvo, posao) u tražilicu portala i onda izdvajati samo članke koji se odnose na zadanu problematiku. Zatim ću te članke sortirati prema godinama objavljivanja za svaki portal zasebno. Osim analize koliko su članaka objavili najposjećeniji portali, analizirat ću i koliko je tih članaka

objavljeno u pozitivnom, a koliko u negativnom kontekstu. Također ću istražiti postoji li povezanost između političke orijentiranosti portala i strukture na vlasti.

Osim analize sadržaja, istražiti ću i stavove građana, i to provođenjem ankete nad ispitanicima raznih dobnih skupina i različitim obrazovnih profila radi dobivanja što vjerodostojnijih rezultata. To istraživanje provest ću *online* upitnikom u razdoblju od tjedan dana. Svrha anketnog upitnika je prikupiti informacije o razmišljanjima i stavovima ljudi o ulozi i utjecaju medija na iseljavanje iz Hrvatske. Sve ću prikupljene podatke proanalizirati i dobivene rezultate sintetizirati u zaključak na kraju rada.

1.4. Struktura rada

Ovaj završni rad sastoji se od devet dijelova. U uvodnom dijelu najprije su definirani problem i predmet istraživanja. Zatim su iznijeti svrha i ciljevi istraživanja kao i postavljena istraživačka pitanja kojima sam se vodila prilikom izrade ovog završnog rada. Postavljene su i hipoteze koje sam nastojala potvrditi ili opovrgnuti provedenim istraživanjem. U uvodnom dijelu definirana je i metodologija istraživanja te prikazana cjelokupna struktura završnog rada.

Drugi dio pod nazivom „Suvremeno iseljavanje stanovništva iz Hrvatske“ daje nam odgovore na potpoglavlja: „Zbog čega ljudi odlaze iz Hrvatske?“, „Profil ljudi koji najčešće iseljava“ i „Broj ljudi koji je iselio iz Hrvatske“. Tu se nastoji upoznati sa širom slikom trenutne situacije u Hrvatskoj u pogledu iseljavanja.

„Utjecaj medija na društvo“ kao treći dio završnog rada donosi objašnjenja o moći i utjecaju medija danas te kako mediji utječu na formiranje javnog mnijenja u društvu. Tu se nalazi i potpoglavlje „Medijska pismenost“, u kojem se govori o važnosti evaluiranja objavljenih informacija kako bi uistinu mogli razumjeti što se događa oko nas i u svijetu.

Četvrti dio završnog rada posvećen je empirijskim istraživanjima. Istraživanje sam provela metodom analize sadržaja kojom sam analizirala pet hrvatskih portala kako bih dobila odgovore na postavljena istraživačka pitanja te potvrdila ili negirala postavljene hipoteze. Osim analize sadržaja, provedena je i anketa *online* upitnikom kojom su prikupljena razmišljanja i stavovi ispitanika u Republici Hrvatskoj o utjecaju medija na raspoloženje ljudi u vezi iseljavanja iz Hrvatske. Također ovo poglavlje donosi obradu i analizu rezultata istraživanja.

Zaključak, kao peti dio završnog rada, donosi rezime cjelokupnog rada i moje osobne stavove i zaključke na temelju provedenog sekundarnog i primarnog istraživanja na temu „Utjecaj medija na iseljavanje stanovništva iz Republike Hrvatske“.

Posljednji dio se odnosi na popis literature koja je bila korištena za potrebe završnog rada, kao i popis grafikona, slika i tablica koje sam koristila.

2. Suvremeno iseljavanje stanovništva iz Republike Hrvatske

2.1. Zbog čega ljudi odlaze iz Hrvatske?

Kako bismo mogli odgovoriti na pitanje zašto se ljudi sele iz Hrvatske, moramo prvo naći odgovor na pitanje: zašto se ljudi uopće sele? Ili: zašto se jedni sele, a drugi ne? Dio odgovora nedvojbeno proistječe iz neravnomjerna društveno-gospodarskog razvoja i njegove vremenske i prostorne dimenzije. Dokazano je u brojnim istraživanjima da su gospodarski čimbenici bitna determinanta seobe stanovništva između dva područja. Razumije se, time se ne zanemaruju drugi čimbenici: prirodno-geografski, društveni, kulturni, politički i drugi. Ostatak odgovora valja potražiti prije svega u informacijskoj i prometnoj dostupnosti (Nejašmić, 2014:406.) Budući da je migracija svojevrsni inovacijski proces, nema sumnje da je raspolaganje informacijom o „vanjskom svijetu“ preduvjet migriranja, u čemu veliku ulogu imaju mediji.

Politička su zbivanja na prostoru bivše Jugoslavije uvelike definirala suvremene migracije u Hrvatskoj. Dotad prevladavajući oblici hrvatskih migracija (radne emigracije u Europu, unutarnje migracije selo – grad i prekomorsko iseljavanje) obujmom su, a i posljedicama, postale drugorazrednog značenja. Tada počinju prevladavati prisilne, ratne migracije, pojavnih oblika „prognaništva“ i „izbjeglištva“. Prognaništvo je uglavnom završen proces jer su se ratni stradalnici nakon prestanka rata vratili iz mirnodopskih predjela Hrvatske u ranije ratom zahvaćena područja. Prestrukturiranje privrede te gospodarska kriza koja rađa sve veću stopu nezaposlenosti destimulativno djeluju na unutarnje migracije, deruralizaciju, urbanizaciju te dnevno i sezonsko cirkuliranje radne snage. Sukladno tome, loše gospodarsko stanje potisni je čimbenik vanjskih migracija u kojima sve više participira mlada i visokokvalificirana populacija (Lajić, 2002:147.)

U okviru Europske unije radne migracije zauzimaju najznatniji dio. Sve zemlje koje su 2004. ušle u članstvo EU-a nadale su se da će se brzo pretvoriti u verzije Njemačke ili Velike Britanije, no dogodilo se to da građani, neki više neki manje, nisu voljni predugo čekati da se to dogodi, nego su naprosto osobno otišli u, primjerice, spomenute zemlje s visoko razvijenim gospodarstvima. Tako je, primjerice, u 2015. godini u drugoj državi članici EU-28 živjelo 11,3 milijuna radno sposobnih osoba u dobi između 20 i 64 godine života. Od tog broja njih je oko 8,5 milijuna bilo zaposleno ili tražilo posao. Nadalje, 1,3 milijuna građana EU-a prebivalo je u jednoj državi članici tijekom rada u drugoj državi članici. Osim toga, u 2015.

godini bilo je 1,4 milijuna umirovljenih državljana EU-28 koji su živjeli u državi članici različitoj od zemlje državljanstva (Vukorepa, 2018:88.)

Slika 2.1 Puni autobusi za Njemačku, izvor: Ilustracija, NI

.Njemačka je već dugi niz godina glavna imigracijska destinacija (slika 2.1), a slijede je Ujedinjeno Kraljevstvo, Španjolska, Francuska i Italija, kao i Švicarska kada se uzmu u obzir i podaci za cijeli Europski gospodarski prostor (EGP). Najveći broj emigranata u EU-u dolazi iz Rumunjske, Poljske, Njemačke, Italije i Francuske.

Emigracija iz Hrvatske od 19. stoljeća nadalje bila je ponajprije motivirana nepovoljnim gospodarskim prilikama i političkim neprilikama. Na emigraciju su znatno utjecale deagrarijacija, regionalne različitosti te izostanak prostorne komponente razvoja i usmjeravanja investicija pa su osobe koje nisu mogle naći zaposlenje u nekoliko većih gradova (primarno Zagreb, Split i Rijeka), potražile utočište u inozemstvu. Istraživanje koje je naručila Hrvatska udruga poslodavaca (HUP) provedeno je od 15. ožujka do 15. svibnja 2018., na uzorku od 661 ispitanika, koji su iselili u 26 zemalja svijeta. Radi se o iseljavanju od trenutka ulaska Hrvatske u EU, dakle 1. srpnja 2013., do veljače 2018. godine.

Istraživanje je potvrdilo da su razlozi za emigraciju danas većinom drugačiji nego u prethodnim razdobljima, kada se za odlazak iz zemlje odlučivalo u prvom redu iz ekonomskih

razloga. Mladi danas kao motive za migraciju, uz zapošljavanje, navode „izgradnju karaktera“ te utjecaj prijatelja koji su već otišli u inozemstvo, obrazovanje, ali i općenito nezadovoljstvo životom u Hrvatskoj, čak i političke razloge. Također žele živjeti u „uređenoj zemlji“ gdje će se njihovo obrazovanje i rad cijeliti na odgovarajući način. Anketirani su kao najčešće razloge odlaska naveli neorganiziranu i loše vođenu državu, nesposobne političare i političke stranke bez vizije, potom beznađe, besperspektivnost zemlje, propadanje države, društva i naroda, kao i zapošljavanje podobnih, stranačkih ljudi te nepotizam. Ostali su odgovori o razlozima odlaska bili vezani uz korupciju i kriminal u državi, prepucavanje o ustašama i partizanima i, što nije nimalo zanemarivo, premale plaće.

Istraživanje je također pokazalo, kad je riječ o životu u novoj zemlji, uočava se relativno visoka razina zadovoljstva. Najveća razina zadovoljstva zabilježena je kod mogućnosti zaposlenja i promjene posla te u području učinkovitosti javne administracije. Najniža razina zadovoljstva zabilježena je pak u području smještaja/stanovanja te vlastitoga društvenog života (<https://www.hup.hr/>).

2.2. Profil ljudi koji najčešće iseljava

Hrvatska je nažalost i danas ponovno suočena s odljevom svojeg stanovništva, najčešće mladih i školovanih. U 2013. godini deset posto našeg radno sposobnog stanovništva prebivalo je u nekoj drugoj državi članici EU-a, a čak je 62 posto naših emigranata u dobi između 15 i 34 godine života (Vukorepa, 2018:89.)

Danas je ta brojka kudikamo veća. Prije pristupanja EU-u najveći broj emigranata odlazio je u Njemačku, Austriju, Italiju, Ujedinjeno Kraljevstvo i Sloveniju. Takav znatan „odljev mozgova“ (engl. *brain drain*) i „odljev mladih“ (engl. *youth drain*) ozbiljna je prijetnja demografskoj održivosti i gospodarskom razvoju Hrvatske. Dodatan je problem gubitak radne snage u pojedinim sektorima, kao npr. u zdravstvu. Razlike u plaći vrlo su jak pokretač mobilnosti, prema nekima jači od nezaposlenosti. To se odnosi i na minimalnu plaću, čija razina i promjene u visini privlače niskokvalificirane imigrante, koji najčešće i obavljaju najniže plaćene poslove. Imigranti su tradicionalno bili niskokvalificirani radnici, koji u razvijenim poslijeindustrijskim državama obavljaju opasne, za zdravlje štetne ili neugodne poslove.

Međutim, od kraja 20. stoljeća primjetan je selektivan probir uslijed segmentiranosti i promjena na tržištu rada. Sve više nalazimo visokokvalificirane radnike. Za državljane država članica EU-a i članove njihovih obitelji važne su odredbe o slobodi kretanja radnika te odredbe o slobodi pružanja usluga i poslovnog nastana. Te odredbe zajedno s odredbama o slobodnom protoku roba i kapitala čine jedinstvenu cjelinu usmjerenu na ukidanje trgovinskih prepreka i uspostavu jedinstvenog tržišta.

Prema istraživanju koje je naručila Hrvatska udruga poslodavaca (HUP), promatrajući profil novih iseljenika u radno-aktivnoj dobi, uočava se kako je najviše iseljenika u mlađim dobnim skupinama (82 posto mlađe od 40 godina). Dvije trećine novih iseljenika je u braku ili izvanbračnoj zajednici (od kojih je 82 posto iselilo u paru s partnerom/icom). Novi iseljenici u prosjeku su znatno obrazovaniji od obrazovne slike zemlje u radno-aktivnoj dobi. Vrlo visoki je udio među novim iseljenicima i onih koji su prije odlaska bili zaposleni (73,5 posto je radilo, od toga 42,7 posto na neodređeno, 23,4 posto na određeno i 7,4 posto samozaposlenih). Među onima koji su bili zaposleni najveći dio imao je primanja manja od 4.000 kuna (40,5 posto), ali je značajan i udio onih s primanjima iznad nacionalnog prosjeka (33,2 posto).

Ratne prilike, povećanje stope nezaposlenosti, sve veći stupanj obrazovanosti stanovništva, pomanjkanje investicija te kriza „udarnih“ hrvatskih gospodarskih grana djeluju potisno, osobito na mlađu i obrazovaniju kategoriju stanovništva, u njihovoj namjeri seljenja u inozemstvo. Ta specifična migrantska skupina predstavlja prema obujmu, a još više prema strukturalnim kvalitativnim značajkama, prevladavajuću mirnodopsku i gospodarsku emigraciju novijeg razdoblja. Tradicionalna radna snaga iz Hrvatske na „privremenom radu“ u Europi više nije nižekvalificirani proizvodni radnik, već dominira mladi obrazovani hrvatski građanin koji u hrvatskom zamrlom i besperspektivnom gospodarstvu nije našao prostora za afirmaciju svojih intelektualnih potencijala.

Kako definirati te migracije: kao prisilne ili dobrovoljne? One su u svakom slučaju gospodarski motivirane, ali dijelom i prisilne jer u njima sudjeluju migranti koji u domovini ne mogu naći posao ili su zbog utrnuća tvrtki ostali bez posla. S razvojem određenih oblika europskih integracija, kojima se sve više približava i Hrvatska, mnoge migracijske definicije bit će stavljene na kušnju. Tako, primjerice, odlazak tog tipa radne snage u europske zemlje zasad nazivamo vanjskim migracijama s velikom vjerojatnošću njihove konačnosti, premda

postoje veliki izgledi da će oni dio svog radnog vijeka ostvariti u zajednici zemalja kojima će pripadati i Hrvatska (Lajić, 2002:139.)

Iseljavanjem mlađih osoba stvaraju se tzv. krunji naraštaji u dobnom sastavu (brojčano slabi), a nastaje dugoročni (odgođeni) učinak zbog odljeva (bio)reproduktivnog potencijala. Tako okrunjeni naraštaj roditelja utječe u emigracijskim krajevima na smanjenje broja rođenih, što, uz djelovanje ostalih čimbenika, rezultira starenjem stanovništva, odnosno dovodi do povećanja udjela osoba u starijoj dobi (60 i više ili 65 i više godina). Dakle, promjene u dobnom sastavu stanovništva Hrvatske sadržavaju dva usporedna globalna demografska procesa: smanjivanje udjela mladih uz istovremeno povećavanje udjela starog stanovništva. Proces iseljavanja se nastavlja i uzrokuje sve izrazitije inverzije „dobne piramide“ i krajnje nepovoljne promjene u sastavnicama prirodnoga kretanja. To će pak zakonitošću demografske inercije, i to negativnog momentuma, utjecati na daljnje pogoršanje dobno sastava (starenje) i smanjenje ukupnog broja stanovnika Hrvatske (Nejašmić, 2014:428.)

2.3. Broj ljudi koji je iselio iz Hrvatske

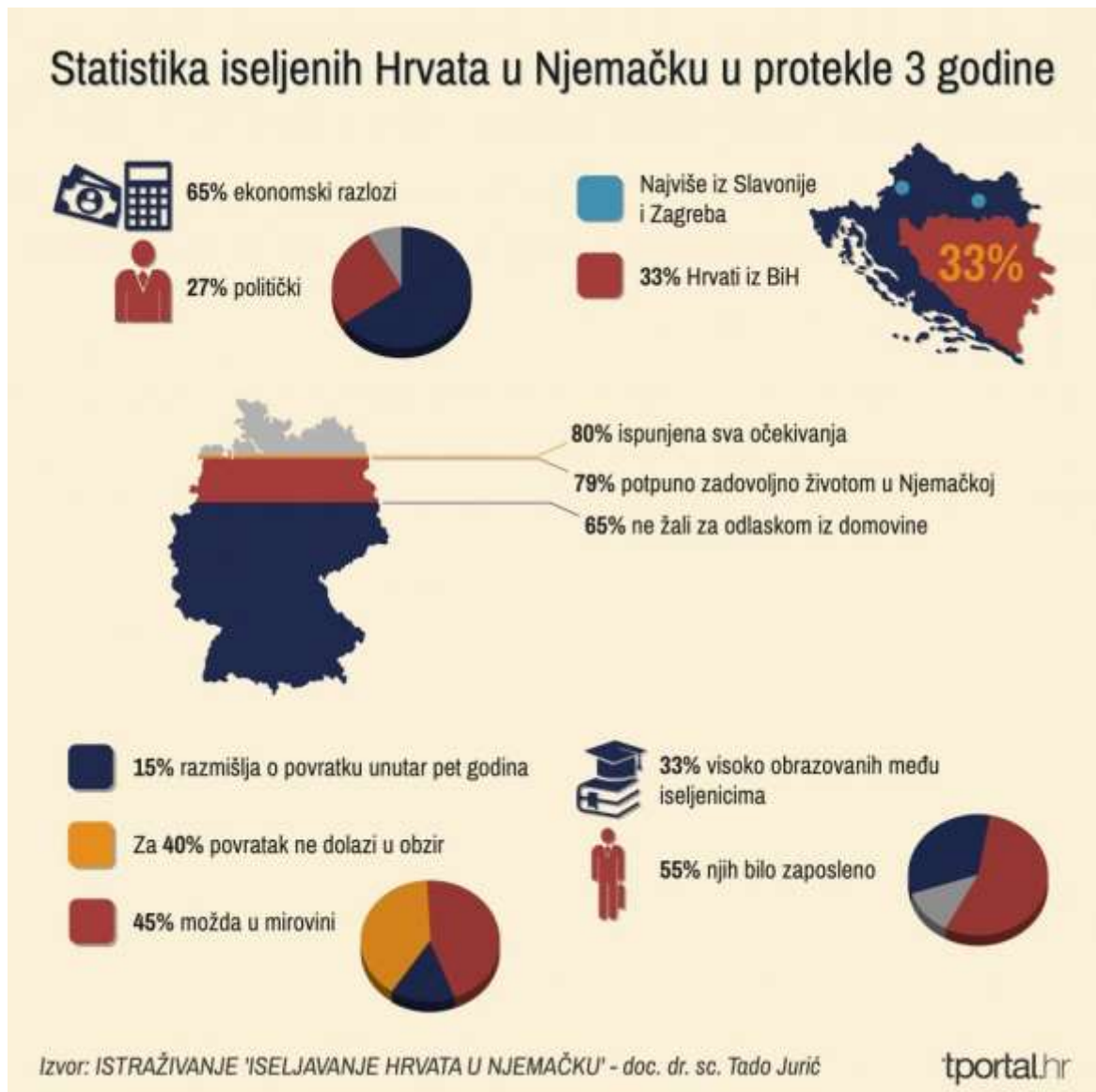
Iseljavanje iz Hrvatske postalo je već gotovo svakodnevno, a broj onih koji su napustili domovinu u potrazi za boljim životom teško je točno odrediti. U travnju 2018. udruga Obnova organizirala je interdisciplinarno predavanje i tribinu na aktualnu društvenu temu: „Migracijski egzodus iz Hrvatske u 21. stoljeću – uzroci i posljedice?“, a sudjelovali su povjesničar dr. sc. Tado Jurić s temom „Odlazak mladih u Njemačku“, zatim demograf dr. sc. Nenad Pokos na temu „Pokušaj kvantifikacije iseljavanja stanovništva iz Hrvatske 2013.-2017.“ te sociolog mag. soc. Damir Miloš koji je imao predavanje pod naslovom: "O razlozima iseljavanja mladih: od strukturnih do sociokulturnih silnica."

(<http://www.obnova.com.hr/>)

Tamo su se čule konkretne brojke, razlozi odlaska i predviđanja za budućnost iz perspektive sociologa, povjesničara i demografa. Hrvatska je u razdoblju od travnja 2011. do ožujka 2018. samo prirodnim putem izgubila 91.750 stanovnika, otprilike stanovništvo jednog grada veličine Osijeka. Podaci Državnog zavoda za statistiku govore da se 2016. godine više od 22,5 tisuća stanovnika iselilo iz Hrvatske nego što ih se uselilo, no brojke se ne slažu sa statistikama država u koje ljudi odseljavaju. Podaci ukazuju na porast iseljenih od gotovo 18 tisuća u 2016. u odnosu na prethodnu godinu, dok Njemačka, u kojoj se tada nalazilo oko 330 tisuća hrvatskih državljana, govori o broju od oko 35 tisuća ljudi više nego u 2015. Slična situacija je i s Irskom, pretpostavlja se zbog neodjavljivanja mjesta prebivališta prilikom

iseljenja iz Hrvatske. U toj se otopnoj državi bilježi porast broja Hrvata od čak 431 posto u periodu od 2011. do 2016., što smješta Hrvatsku na sam vrh po broju stranog stanovništva u toj zemlji. Od svih Hrvata iseljenih u Irsku, čak 35 posto njih dolazi iz istočne Hrvatske, a taj udio je vrlo sličan i u ukupnom broju onih koji su otišli u Njemačku i Austriju. U odabiru destinacije vrlo su važne tzv. mreže podrške, odnosno poznanici koji već borave u inozemstvu.

„Hrvatska svaka dva mjeseca izgubi onoliko stanovništva koliko je izgubila za vrijeme Domovinskog rata“, izjava je povjesničara Tade Jurića prilikom predstavljanja prvog provedenog empirijskog istraživanja motiva, uzroka i posljedica iseljavanja Hrvata u Njemačku. (slika 2.2)

Slika 2.2 Statistika iseljenih Hrvata u Njemačku u protekle tri godine, Izvor: tportal

Rezultati ukazuju na to da su potisni čimbenici za odlazak jači nego privlačni čimbenici u Njemačkoj, državi koja svake godine uvozi pola milijuna radnika. Broj Hrvata koji danas žive u Njemačkoj, pretežno na jugu, veći je od broja Hrvata u Bosni i Hercegovini, a prema procjenama u idućih deset godina Hrvatska bi mogla ostati bez čak milijun svojih stanovnika, ukoliko se ne poduzmu ozbiljne demografske mjere.

Podaci za stanovništvo koje je u Ministarstvu unutarnjih poslova prijavilo ili odjavilo prebivalište u Hrvatskoj između 2009. i 2016. godine neprecizni su i nerealni. Te podatke zatim Državni zavod za statistiku (DZS) prikazuje kao doseljene, odnosno iseljene u/iz Hrvatske, čime oni postaju jedini službeni podatci o vanjskoj migraciji i tako će biti sve dok se napokon ne uvede registar stanovništva. Premda okrnjeni, i ovako prikazani podatci pokazuju intenziviranje iseljeničkog procesa u promatranom razdoblju, pogotovo od 2014. nadalje, a što je uvjetovano ulaskom Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine te obvezom odjavljivanja prebivališta od 2014. godine. Prema tim podacima 2016. godine, u inozemstvo je iselilo čak 266,6 posto više stanovnika nego 2009. godine ili 22,9 posto više nego 2015. godine. Izmijenila se i prostorna dimenzija iseljavanja iz Hrvatske, tj. iseljavanje po županijama između kojih je došlo do znatnih promjena u odnosu na razdoblje prije stjecanja neovisnosti. Tako su, primjerice, 1981. godine najveći udio stanovnika popisanog u inozemstvu imale sljedeće županije: Međimurska (8,3 posto), Karlovačka (6,3 posto), Ličko-senjska (6,2 post), Zadarska (6 posto) i Brodsko-posavska (5,8 posto). Indikativno je da se posljednjih godina po intenzitetu iseljavanja ističu najistočnije hrvatske županije, što u ranijim iseljeničkim valovima nije bio slučaj (Pokos, 2017:16-17.)

Prema istraživanju HUP-a, najviše ljudi se iseljava iz slavonskih županija, Sisačko-moslavačke te grada Zagreba, a iseljavanje se povećava iz godine u godinu. Gotovo trećina (29,6 posto) iselila se u Njemačku, u Irsku 20,8 posto, Belgiju oko 11 posto, Švedsku nešto više od 10 posto te Austriju 8,5 posto. Kao razlog odabira zemlje ispitanici navode da se radi o uređenim, razvijenim, državama kvalitetnog pravnog sustava. Tek svaki deseti iseljenik razmišlja o povratku u zemlju unutar idućih deset godina. Jedna četvrtina iseljenika planira povratak tek u mirovini, dok je najveći udio onih koji se ne planiraju vratiti, čak 42 posto.

3. Utjecaj medija na društvo

Osječko-baranjski župan Ivan Anušić (HDZ) izjavio je 26. rujna 2017. godine, odgovarajući na vijećnička pitanja o problemu iseljavanja na sjednici Županijske skupštine, da je u posljednje dvije godine u toj županiji 5209 osoba odjavilo prebivalište, a 8500 ih je privremeno promijenilo boravište. Za zaustavljanje procesa iseljavanja, napomenuo je, uz oporavak gospodarstva, treba mijenjati negativnu percepciju o Hrvatskoj kao zemlji. Večernji list prenosi kako je Anušić tom prilikom rekao da je glavni razlog iseljavanja gubitak nade u život na ovim prostorima jer se, uz godine nerada, ljudima koji žele ostati ovdje preko medija godinama šalje pogrešna poruka kako u Hrvatskoj ništa ne valja i da je stanje katastrofalno. Ocijenio je kako se percepcija o Hrvatskoj i njezinoj budućnosti mora početi mijenjati pozitivnim primjerima, radom na projektima koji će ljudima dati nadu da će se ovdje nešto dogoditi za nekoliko godina i da će ovdje imati budućnost. Osječko-baranjski župan tada je na sjednici rekao i kako smatra da ljudi moraju početi vjerovati u politiku, policiju i pravosuđe, u sve ono što državu čini državom, u čemu veliku ulogu imaju mediji u kojima, kako je ocijenio, „stalno dobivamo primjere kako je u inozemstvu sve super, a ovdje ništa ne valja“. (<https://www.vecernji.hr/vijesti/iz-osjecko-baranjske-zupanije-u-dvije-godine-otislo-vise-od-13-000-ljudi-1197000>)

Danas je život društva, ali i pojedinca, prožet medijima. Nema područja društvenog života na kojem se ne osjeća snažan utjecaj medija. Uloga medija posebno dolazi do izražaja u procesima socijalizacije. „Medijska socijalizacija“ je pojam pod kojim mislimo na socijalizaciju koja se odvija preko sredstava društvenih komunikacija, odnosno novih medija, pri čemu se osobito pozornost posvećuje pitanju do koje mjere i kako inovativni mediji utječu kod pojedinca na razvoj procesa socijalizacije. Ovakav model socijalizacije ne pruža velike mogućnosti za autonomno produbljenje identiteta ili cjelovitije shvaćanje realnosti (iako ono u pojedinim trenucima ima i formalno-edukativne elemente, ali oni nisu toliko naglašeni već su više prisutni na indirektnan način). To je zato što se socijalizacija ne odvija prema određenom kurikulumu već spontano, budući da se danas osoba sama suočava s ponuđenim sadržajem.

Treba spomenuti da su i novi mediji sve više personalizirani, tj. predviđeni za individualno konzumiranje. Vrlo često kriterij odabira postaje korisnost ili pak aktualnost određenoga sadržaja. Nerijetko se događa da se, unatoč dostupnosti velikog broja informacija, osoba osjeća nedovoljno spremnom ili nedovoljno odlučnom za djelovanje u vidu ostvarenja

društvenih ciljeva. Taj se manjak posebno zapaža kada je potrebno kreativno djelovati ili na smisleni način obuhvatiti i primijeniti stečeno znanje. Način slobodnog odabira koji nude mediji može se shvatiti i kao slika šireg društvenog djelovanja jer su mladi u društvu oslabljena utjecaja institucija subjekti i protagonisti vlastite socijalizacije. Mediji mogu nešto prikriti ili otkriti, mogu stvarati osjećaj pripadnosti i sudjelovanja ili poticati osjećaj izoliranosti i odvojenosti. Oni to čine tako da dovode u pitanje uobičajenu podjelu na područja koja su dostupna javnosti, dakle ono što se odvija „na sceni“, od onoga što se odvija „iza scene“, tj. što bi trebalo biti rezervirano samo za određene kategorije ljudi. Naime, ponašanja i djelovanja koja su pripadala isključivo područjima privatnosti sada postaju vidljiva svima jer se odvijaju pred svjetlima javnosti. Time postaju dostupna i onim kategorijama ljudi kojima je prije pristup u određene sfere bio ograničen jer su bile „zaštićene“ (Valković, 2016:99-105.)

Moć i utjecaj medija danas su toliko veliki da su nam se uvukli pod kožu. Razvoj novih tehnologija promijenio je svijet u kojem živimo, naše navike, ponašanje i komunikaciju. Mediji utječu na formiranje mišljenja ljudi u društvu i veoma su važni za stvaranje vrijednosti i stavova.

Masovni mediji se svakodnevno spominju kao društvene institucije koje bi trebale nepristrano, javno i trenutačno prenositi informacije raznovrsnoj i heterogenoj publici te time biti i jedan od glavnih korektiva u demokratskim društvima. Oni su sredstvo kojim se ostvaruje komunikacija, posrednici su između vlasti i javnosti, informiraju javnost o svim relativno važnim temama za društvenu zajednicu, a sve to kako bi ispravno formirali (ili danas, nažalost, sve više; izmanipulirali) javno mišljenje građana (Zgrabljic Rotar, 2005:16.)

Osim što izvršavaju važnu funkciju informiranja javnosti o svim važnim događajima iz našeg društvenog okruženja, mediji te iste događaje, osobito ako su po nečemu specifični, neočekivani, intrigantni i nerutinski (krizni), koriste najprije za popunjavanje svojih naslovnica i „headlinea“ koji su samo „vrata spektakla“ i podložni su drugačijim pravilima od onih što vrijede za „obične“ vijesti i događaje. Određeni mediji jedva čekaju, zapravo i priželjkuju upravo takve teme. Ali pitanje je kolika je stvarna društvena odgovornost tih medija, ako zanemarimo sva pisana pravila teoretičara medija o poštivanju i vjerodostojnom izvještavanju javnosti. A ono što bi nas najviše trebalo zanimati je kako se tretira odgovornost medija za pogrešno objavljenu informaciju, objavljivanje neprovjerene informacije, objavljivanje fotografija koje zadiru u osobnost i privatnost pojedinca, osobito u trenutku stradanja kada je pojedinac potencijalna žrtva.

Ne utječe dakle samo ono što se prima posredstvom medija, nego i pasivnost okoline u kojoj djeca odrastaju, ponajprije obitelji i škole, ali i njihova osobna pasivnost i emotivna i intelektualna nespremnost za život s medijima. Nadalje, utjecaji koje su proizveli medijski sadržaji nisu uvijek jasno vidljivi jer ne djeluju odmah nego mogu imati odgođeno djelovanje pa je teško istražiti i dokazati njihovo podrijetlo. Potter (2001) dijeli utjecaje medija na kratkoročne i dugoročne, s obzirom na to kad se utjecaj pojavi – odmah nakon konzumiranja medija ili dugo nakon toga. On ističe da se iz medija uči pa tako mediji imaju posljedice i na znanje. Drugo, mediji djeluju na naše stajalište o nekom pitanju i stvaraju naše mišljenje, jačaju ga, oblikuju. Treće – mediji djeluju na emocije pa dok gledamo film osjećamo strah, bol, tugu, radost, veselje. Četvrto – mediji potiču fiziološke reakcije kao što su jače lupanje srca, viši krvni tlak, povišeni adrenalin, poglavito kod sadržaja koji nas plaše ili seksualno uzbuđuju. Peto – mediji utječu na ponašanje gledatelja. Mediji mogu djelovati trenutačno i usaditi trenutačna znanja, mogu stvarati, jačati ili umanjivati naša stajališta, mogu djelovati na emocije, mogu nas natjerati na neku akciju, mogu nas uzbuditi ili smiriti. To nije uvijek negativno, često su to emocije zadovoljstva i vrlo korisna znanja koja nam pomažu snaći se u društvu i u međuljudskim odnosima. Ipak, zbog negativnog djelovanja, važno je osvijestiti te procese i mehanizme djelovanja medija i njihove uloge u stvaranju našeg mišljenja (Zgrabljic Rotar, 2005:27.)

Masovni mediji su, može se reći, otvoreni koliko i društvo, izvori informacija su svima slobodni i pristupačni, te su i odraz društva, njegove zatvorenosti i demokratizacije. S obzirom na činjenicu kako je društvo danas maksimalno materijalističko i medijsko funkcioniranje i poslovanje najvećim se dijelom povodi za profitom, a sve manje etičkim načelima i djelovanjem za dobrobit javnosti. Sloboda (medijskog) govora je često relativan pojam koji nam je također ponekad i nametnut kako bi nas uvjeravao da na „nešto“ imamo pravo, samo kao još jedna vrsta manipulacije (Vertovšek, Tomović, 2015:954.)

3.1. Medijska pismenost

Pojam medijske pismenosti definiran je na američkoj konferenciji o medijskoj pismenosti 1992. godine te je ona određena kao sposobnost pristupa, analize, vrednovanja i odašiljanja poruka posredstvom medija. Pristup je to koji omogućava shvaćanje uloge medija u društvu, te upućuje na osnovne vještine, za analize i kreacije medijskih poruka.

Koncept obuhvaća različite kompetencije: tehničke (sposobnost pristupa medijima), kritičke (razumijevanje medijskih sadržaja, sposobnost njihova tumačenja i kritičkog vrednovanja) te praktične. Važno je istaknuti i ono što medijska pismenost nije. Prvenstveno, nije puko donošenje medijskih sadržaja u učionice bez analize prirode i utjecaja medija i njihovih poruka na društvo. Nije ni blaćenje medija isključiva posljedica proizvodnje medija, razmatranje medijske poruke ili iskustva iz jedne perspektive, traženje stereotipa ili krivih interpretacija bez istraživanja što ih je učinilo normalnima (Zgrabljic Rotar, 2005:10.)

Predmet proučavanja medijske pismenosti su potencijalno štetni medijski sadržaji (nasilje, reklame, stereotipi ili pornografija), utjecaji medija i štetnih sadržaja, regulacija i samoregulacija (konvencije, nacionalni zakoni i etički kodeksi novinara i oglašivača) te nove tehnologije i njihova društvena uloga. Važnost medijske pismenosti ponajprije se ogleda u utjecaju medija na glavne demokratske procese. Za demokratsko sudjelovanje građana potrebne su vještine kritičkog mišljenja i samoizražavanja. Medijska pismenost omogućuje prvenstveno djeci, budućim građanima, političke odabire, shvaćanje političkog diskursa i sudjelovanje u njemu.

Time će i kao punoljetni, medijski pismeni, dobro obaviješteni građani donositi samostalne odluke o demokratskom izbornom procesu. Medijska pismenost potrebna je zbog sveprisutnog visokog stupnja uporabe medija i zasićenja društva medijima. Današnji mediji utječu na oblikovanje mišljenja, uvjerenja i stajališta. Bez obzira na razlike u stupnju utjecaja medija, svi istraživači se slažu da mediji utječu na društvo. Shvaćanjem tih utjecaja medijska pismenost nas sprječava da postanemo ovisni o medijima. Suvremeno doba obilježeno je sve većim utjecajem vizualne komunikacije i informacija. Pri tom se sve više ističe važnost informacija u društvu i potreba za cjeloživotnim učenjem.

Medijsku pismenost valja poticati i razvijati u više interdisciplinarno povezanih modela, među kojima je vizualna pismenost specifičnost i temeljna sastavnica i dio medija vizualnih komunikacija.

Kako bi se olakšalo kretanje svijetom multimedijske kulture, trebamo biti vješti u čitanju i pisanju jezika slika i zvukova, jednako kao što smo učili čitanje i pisanje jezika tiskanih komunikacija. Stoljećima se školovanje temeljilo na učenju činjenica, a stečeno znanje učenici su dokazivali odgovarajući na ispitima. Takav sustav više nije relevantan, jer su svi podaci danas dostupni u trenu, jednim dodiranjem tipkovnice. Ono što današnji učenici trebaju jest učenje o tome kako pronaći ono što im u određenom trenutku treba. Pri tom moraju steći više razine vještina mišljenja, kako bi mogli analizirati i procijeniti je li informacija koju su pronašli korisna. Suvremene škole moraju biti pretvorene iz skladišta znanja u prenosive šatore, koji će učenike štiti i u kojima će se oni okupljati kako bi istraživali, ispitivali, eksperimentirali i otkrivali. Učenje se mora razlikovati od spremanja znanja u banku. Više nije potrebno ustrajati na skladištenju informacija u glave učenika. Kreativni razredi današnjice su takvi u kojima svi uče, uključujući i učitelje. Nastavni plan, razredi i aktivnosti moraju biti tako osmišljeni i organizirani da učenici sudjeluju u rješavanju problema i istraživanju.

(https://zbornica.com/index.php?option=com_zoo&task=item&item_id=250&Itemid=108)

4. Empirijska istraživanja

4.1. Analiza sadržaja

4.1.1. Prikaz rezultata

Kako bih provela analizu sadržaja, izabrala sam pet hrvatskih portala i analizirala koliko su članaka o iseljavanju hrvatskih građana objavili u razdoblju od ulaska Hrvatske u Europsku uniju do srpnja ove godine. Portale na kojima sam analizirala sadržaj odabrala sam prema njihovu svjetonazoru, kako bi istraživanje bilo što objektivnije. Budući da je praktički nemoguće pronaći portale koji su potpuno objektivni u izvještavanju, njihovo mi je svjetonazorsko opredjeljenje ukazivalo na bliskost prema pojedinim političkim opcijama. Ravnotežu sam, samim tim i vjerodostojnost rezultata, pokušavala dobiti odabirom portala koji naginju i lijevoj i desnoj političkoj opciji, kao i onima kojima je cilj stvoriti dojam o svojem odmaku od svake politike i ideologije.

Portal Index izabrala sam jer je vodeći ljevičarski internetski tabloid u Republici Hrvatskoj. Nasuprot njega je Narod kao u cijelosti desno orijentirani portal. Riječ je, naime, o news portalu u izdanju udruga „U ime obitelji“. Slijedi 24 sata, koji je news portal i *online* izdanje tabloidnog dnevnog lista. Taj je senzacionalistički portal uvijek u potrazi za skandalima, bez jasnijih ideoloških svrstavanja. Tportal je, pak, internetski portal u izdanju Hrvatskog telekoma. On je svjetonazorski u sredini i ne naginje pretjerano nijednoj političkoj opciji te je prilično umjeren. Kao peti analizirani portal odabrala sam Dnevnik, koji je informativni portal Nove TV, također bez ideološke profilacije jer je usmjeren isključivo prema komercijalnim interesima, a uzela sam ga jer je već više mjeseci na visokom drugom mjestu najčitanijih portala po istraživanjima međunarodne Gemius agencije koja prati posjećenost hrvatskih web stranica.

Članke sam pronalazila tako da sam upisivala ključne riječi (iseljavanje, emigracije, pronalazak posla, inozemstvo) u tražilice portala i zatim sam izdvajala samo tekstove koji se odnose na temu suvremenog iseljavanja Hrvata (slika 4.1). Zatim sam te tekstove sortirala prema godinama objavljivanja za svaki portal zasebno. Sortirane sam tekstove otvorila i pročitala da vidim o čemu je tekst i piše li se o toj temi u pozitivnom ili negativnom kontekstu.

Slika 4.1 Način pretraživanja portala po ključnim riječima, Izvor:Index

Istraživačka pitanja:

5. Koliko su medijskih tekstova o iseljavanju Hrvata objavili navedeni portali u razdoblju od 1. srpnja 2013.godine do 31. srpnja 2018.godine?
6. Je li se kroz godine povećavao broj objavljenih tekstova na tu tematiku?
7. Uočava li se povezanost između političke stranke na vlasti i političke orijentacije portala?
8. Jesu li tekstovi većinom napisani u pozitivnom ili negativnom kontekstu?

Određenje jedinice sadržaja: Pet hrvatskih portala: Index., Narod, 24 sata, Tportal i Dnevnik

Kategorizacija: svi članci u kojima se spominje iseljavanje iz Hrvatske u razdoblju od 1. srpnja 2013. godine do 31. srpnja 2018. godine

Tablica 4.1 Kodiranje godina objavljivanja članaka

Godina	Kod
2013.	1
2014.	2
2015.	3
2016.	4
2017.	5
2018.	6

Tablica 4.2 Kodiranje portala

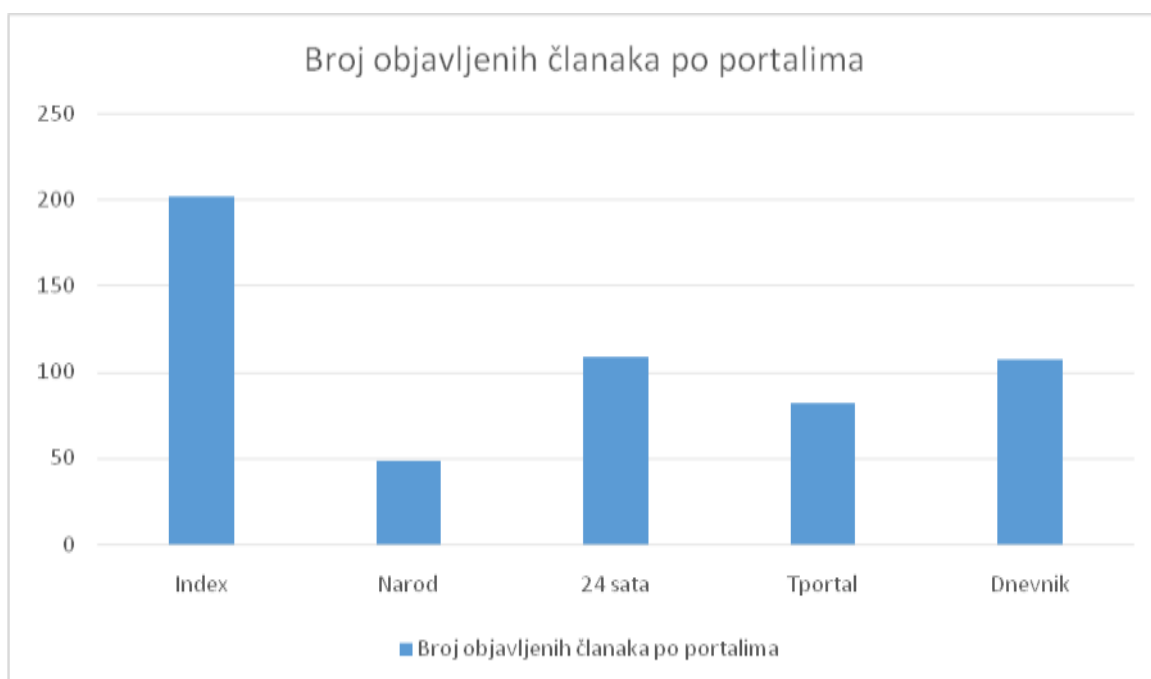
Portal	Kod
Index	Portal 1
Narod	Portal 2
24 sata	Portal 3
Tportal	Portal 4
Dnevnik	Portal 5

Tablica 4.3 Analitička matrica sadržaja

Kategorija	Portal 1	Portal 2	Portal 3	Portal 4	Portal 5	Ukupno (N)	Ukupno (%)
1	0,00	0,00	0,00	7,32	0,93	7	1,3
2	2,48	2,08	1,83	7,32	7,48	22	4,0
3	7,92	31,25	6,42	28,05	16,82	79	14,4
4	18,32	29,17	5,50	19,51	18,69	90	16,4
5	46,53	22,92	29,36	19,51	27,10	185	33,8
6	24,75	14,58	56,88	18,29	28,97	165	30,1
Ukupno (N)	202	48	109	82	107	548	
Ukupno (%)	37,4	8,5	19,8	14,9	19,4		100

4.1.2. Interpretacija rezultata

Ovom analizom sadržaja željela sam dobiti odgovor na postavljena istraživačka pitanja. Što se tiče prvog istraživačkog pitanja *Koliko su medijskih tekstova o iseljavanju Hrvata objavili navedeni portali u razdoblju od 1. srpnja 2013. godine do 31. srpnja 2018. godine?*, mogu utvrditi da je pet analiziranih hrvatskih portala objavilo ukupno 548 članaka u tom razdoblju. Prema sakupljenim podacima zaključujem da ih je najviše objavio portal Index, čak njih 202, što iznosi skoro 37 posto ukupno svih objavljenih članaka na svim portalima (grafikon 4.1). Na drugom mjestu po broju objavljenih članaka o iseljavanju Hrvata se nalazi 24 sata sa 109 objavljenih članaka, zatim Dnevnik sa 107, Tportal je objavio 82 članka na tu tematiku, a portal Narod najmanje, njih samo 48 što iznosi svega 8,8 posto ukupno objavljenih članaka.

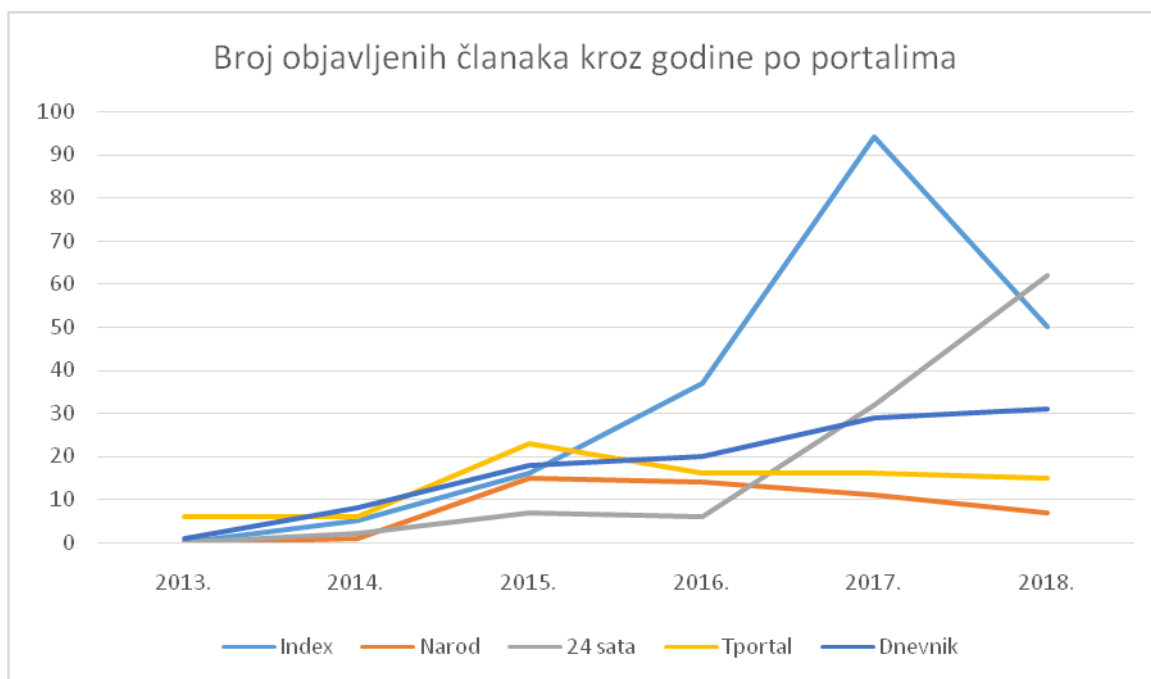

Grafikon 4.1 Broj objavljenih članaka po portalima

Na drugo istraživačko pitanje *Je li se kroz godine povećao broj tekstova na tu tematiku?*, odgovor je da to ovisi od portala do portala. Što se tiče Indexa, on je tijekom godina povećavao broj objavljenih tekstova, ne računajući tekuću koju ne možemo uzeti u obzir jer smo analizirali samo prvih sedam mjeseci. Index je u 2017. objavio čak 94 teksta od njih ukupno 202, što iznosi 46,5 posto svih objavljenih tekstova tog portala tijekom svih analiziranih godina.

Kod portala Narod situacija je obrnuta. Narod je najviše tekstova objavio 2015. i 2016. godine, dok je 2017. brojka smanjena, a ta se tendencija vidi i u 2018. godini. Portal 24 sata je povećavao broj objavljenih tekstova tijekom godine, a najviše je objavio u tekućoj godini, kad je i kulminirala cijela priča o iseljavanju i utjecaju koji mediji imaju na njega. Godine 2018. u prvih sedam mjeseci objavio je 62 teksta, od ukupno 109, što iznosi 56,9 posto svih objavljenih napisa o iseljavanju Hrvata. Tportal je najviše tekstova objavio 2015. godine, njih 23, dok je posljednje tri godine vidljiva stagnacija u broju objavljivanih tekstova o toj tematici. Portal Dnevnik je tijekom 2018. godine, kako se priča zahuktavala, polako povećavao objavljivani predmetni sadržaj (grafikon 4.2).

Ako pogledamo analitičku matricu sadržaja, možemo zaključiti da se broj objavljivanih članaka na svim portalima ukupno povećavao tijekom godina, a najviše ih je bilo objavljeno 2017. godine – njih 185. Tekuće 2018. godine je u prvih sedam mjeseci objavljeno ukupno 165 tekstova, tako da postoji velika šansa da ova godina nadmaši proteklu, što bi također pridonijelo potvrđivanju drugog istraživačkog pitanja.

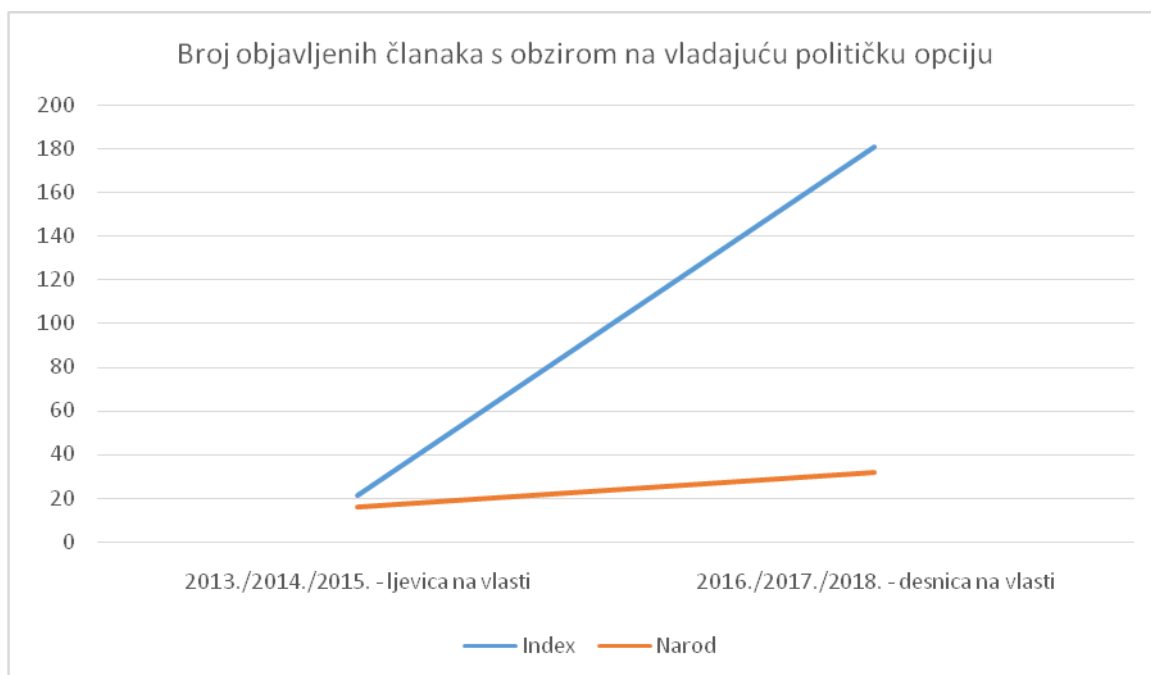
Grafikon 4.2 Broj objavljenih članaka kroz godine po portalima

Da bismo dobili odgovor na sljedeće istraživačko pitanje koje glasi *Uočava li se povezanost između političke stranke na vlasti i političke orijentacije portala?*, moramo usporediti Index i Narod koje smo uzeli kao predstavnike lijeve odnosno desne političke

opcije. Pritom najprije moram napomenuti kako je od 23. prosinca 2011. do 22. siječnja 2016. na vlasti bila lijevo orijentirana koalicijska Vlada premijera Zorana Milanovića (SDP, HNS, IDS i HSU). U mandatu te Vlade Hrvatska je postala punopravna članica EU. Zatim slijedi kratko razdoblje vladanja desno orijentirane Vlade (HDZ-ova tzv. Domoljubna koalicija i Most), na čelu s Tihomirom Oreškovićem kao premijerom od 22. siječnja 2016. do 19. listopada 2016. godine. Aktualnoj Vladi Republike Hrvatske mandat je započeo 19. listopada 2016. Vlada je to desnoga centra, u kojoj većinu čini HDZ, a premijer je Andrej Plenković.

Index, koji sam na početku opisala kao vodeći ljevičarski internetski tabloid u Republici Hrvatskoj, najviše je članaka o iseljavanju Hrvata objavio 2017. godine i tekuće 2018. dakle u razdoblju kad je HDZ na vlasti. S druge strane, Narod koji se smatra desničarskim internetskim portalom najviše je članaka objavio u 2015. i 2016. godini, dok je bila lijeva koalicija na vlasti. Posljednje dvije godine pada broj objavljenih članaka na tom portalu, no to nije toliko drastično kao na Indexu (grafikon 4.3).

Iako se i kod 24 sata primjećuje veliki porast tekstova u posljednje dvije godine, pogotovo u tekućoj, to ne bih pripisala simpatiziranju lijeve, odnosno nesimpatiziranju desne opcije, već smatram da to nema puno veze s tim tko je na vlasti, već s profilacijom toga portala kao tipičnog tabloida koji je uvijek u potrazi za skandalima i senzacionalističkim vijestima, a iseljavanje se nameće kao top tema posljednjih godinu-dvije.

Grafikon 4.3 Broj objavljenih članaka Indexa i Naroda s obzirom na vladajuću političku opciju

Četvrto istraživačko pitanje koje sam postavila glasi *Jesu li tekstovi većinom napisani u pozitivnom ili negativnom kontekstu?* Tu je težište na načinu na koji je tema iseljavanja predstavljena javnosti, odnosno radi li se o tome da su hrvatski građani prisiljeni iseljavati se zbog lošeg stanja u Hrvatskoj i govori li to negativno o politici i političarima te o društvenoj atmosferi u najširem smislu. Analizu sam radila tako da sam svaki članak koji sam pronašla pročitala i ocijenila je li napisan u pozitivnom ili negativnom kontekstu.

Nakon provedene analize zaključak je da je većina svih članaka na svim portalima bila napisana u negativnom kontekstu (grafikon 4.4). Govori se većinom o velikim brojkama hrvatskih građana koji iseljavaju, o praznim kućama i selima, o praznim razredima u školama, o nesposobnoj vlasti i općenito lošem stanju u Hrvatskoj zbog koje su ljudi prisiljeni iseliti. Najmanji dio članaka napisan je u neutralnom kontekstu, s obzirom da su iznijete samo brojke onih koji su otišli, bez razloga iseljavanja ili iznošenja nekih drugih motiva za takve odluke. Pozitivnih je tekstova bilo jako malo, a u njima se pisalo o pozitivnim potezima koje vlasti poduzimaju kako bi smanjili iseljavanje, zatim o napretku Hrvatske, o povećanju plaća, poticajima za mlade ljude, a bilo je i nekoliko životnih priča iseljenika koji su se vratili u Hrvatsku nakon što su neko vrijeme živjeli u inozemstvu i iznijeli svoju stranu priču u kojoj govore o Hrvatskoj u pozitivnom kontekstu, odnosno o problemima s kojima su se suočavali u tuđini (slika 4.2).

DNEVNIK.hr VIJESTI SPORT SHOWBIZZ LIFESTYLE PUTOVANJA TECH VAŠ GLAS

HRVATSKA VRATILI SE U DOMOVINU

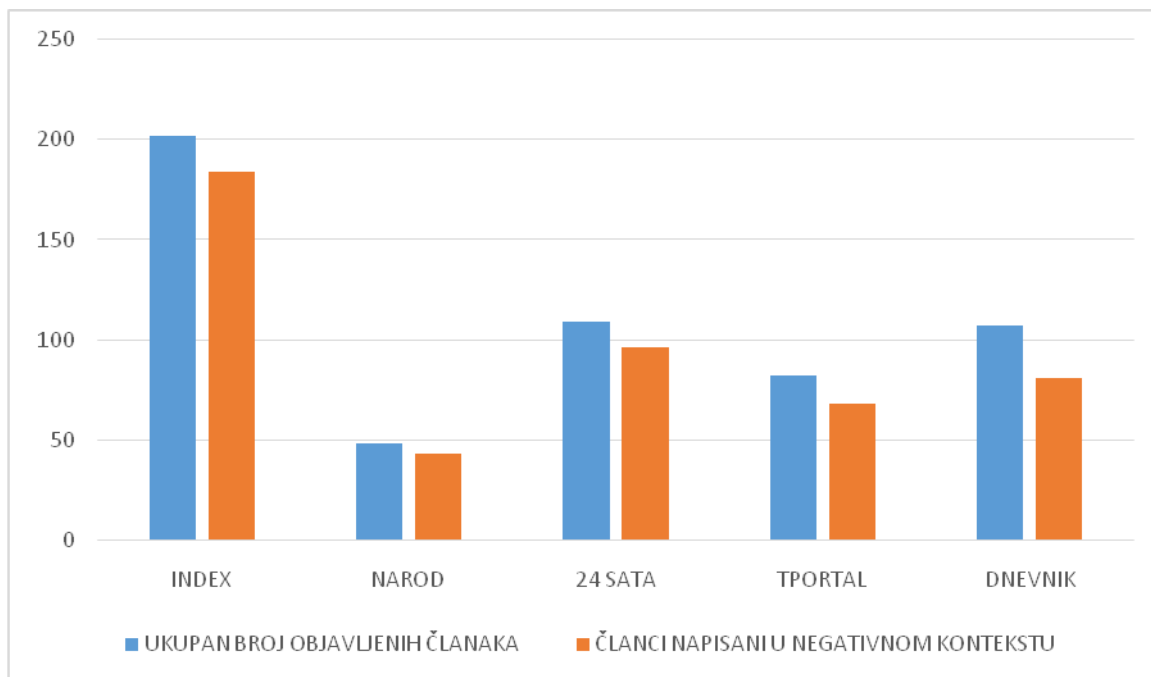
Oni ne misle da je bolje vani: Mladi koji su pronašli bolji život u Hrvatskoj

Piše Ines Pavić , 18. kolovoza. 2015. @ 13:34 [KOMENTARA](#) 3min.

Otišli su, snašli se i u drugoj zemlji pa se vratili. Ovi mladi ljudi svoju budućnost vide u svojoj zemlji.

Addiko P

Slika 4.2 Članak o iseljavanju iz Hrvatske napisan u pozitivnom kontekstu, Izvor:Dnevnik

Grafikon 4.4 Odnos ukupnog broja objavljenih članaka i udio članaka napisanih u negativnom kontekstu po portalima

Kao što sam navela u uvodnom dijelu, ovim istraživanjem pokušat ću potvrditi ili opovrgnuti sljedeće hipoteze:

H1: U posljednje vrijeme portali objavljuju sve više tekstova o iseljavanju.

Nakon što sam analizirala svih pet portala, zaključak je da svi portali ne povećavaju broj objavljenih tekstova o iseljavanju hrvatskih građana (grafikon 4.2, str. 22), no ako pogledamo analitičku matricu sadržaja (tablica 4.3, str. 20), vidimo da se ukupan broj objavljenih tekstova na svim portalima iz godine u godinu povećava. Štoviše, kod Indexa i 24 sata se vidi drastično povećanje tekstova na tu tematiku posljednjih godina. Dnevnik je također vremenom povećavao broj objavljenih tekstova, no ne toliko drastično. S druge strane, kod portala Narod i Tportala tijekom godina nema povećanja broja tekstova. Dakle, ova je hipoteza tek djelomično potvrđena.

H2: Politička orijentacija portala određuje kakvi će se tekstovi i u kojem broju objavljivati s obzirom na trenutno vladajuću političku opciju.

Kod potvrđivanja ili opovrgavanja ove hipoteze moramo uzeti u obzir samo dva portala: Index i Narod, koji su u najvećoj mjeri politički određeni. Index kao vodeći

ljevičarski internetski tabloid u Republici Hrvatskoj najviše je članaka o iseljavanju Hrvata objavio u razdoblju kada je desna politička opcija bila na vlasti. S druge strane portal Narod, koji se smatra desničarskim internetskim portalom, najviše je članaka objavio dok je bila lijeva koalicija na vlasti (grafikon 4.3, str. 23). Iz tih podataka mogu zaključiti da politička orijentacija portala uvelike određuje kakvi će se članci i u kojem broju objavljivati s obzirom na trenutno vladajuću političku opciju. Ova je hipoteza potvrđena.

H3: Većina objavljenih tekstova o iseljavanju iz Hrvatske napisana je u negativnom kontekstu.

Nakon provedene analize na svih pet istraživanih portala rezultati pokazuju da je postotak tekstova o iseljavanju Hrvata objavljenih u negativnom kontekstu na portalu Index 91,1 posto, na portalu Narod 89,6 posto, 24 sata 88,1 posto, Tportal 82,9 posto i Dnevnik 75,7 posto (grafikon 4.4, str. 25). Iz tih podataka mogu zaključiti da je većina objavljenih tekstova napisana u negativnom kontekstu. Time je treća hipoteza potvrđena.

4.2. Anketa

4.2.1. Obrada i analiza rezultata

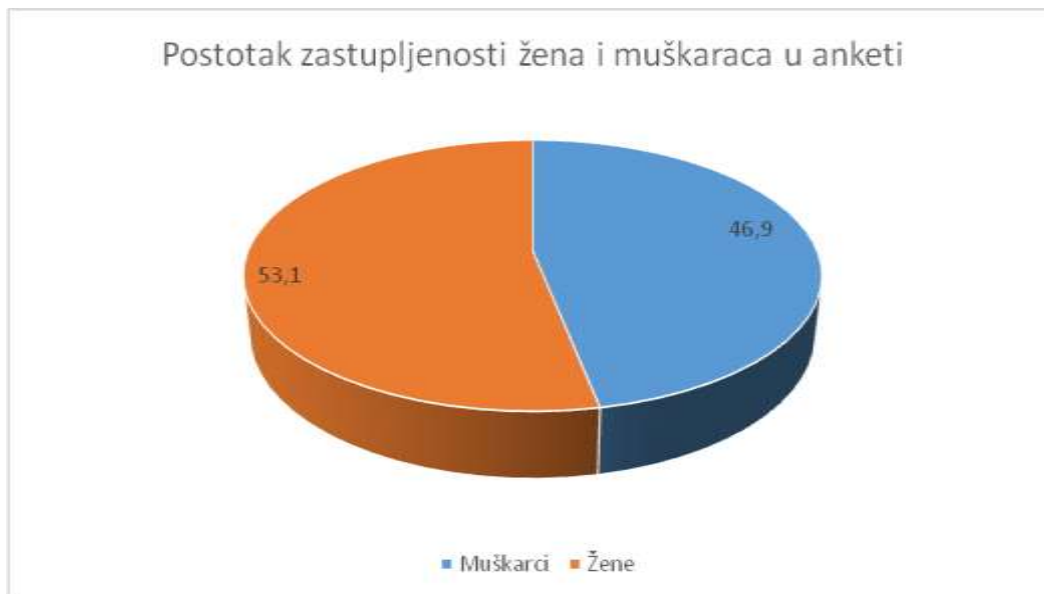
U razdoblju od 31. kolovoza 2018. do 7. rujna 2018. provela sam anketu *online* upitnikom na temelju 98 ispitanika s područja cijele Republike Hrvatske. Istraživanje je provedeno nad ispitanicima raznih dobnih skupina i različitog obrazovanja zbog dobivanja što vjerodostojnijih rezultata.

Svrha anketnog upitnika bila je prikupiti informacije o razmišljanjima i stavovima ljudi o sve aktualnijem problemu iseljavanja Hrvata, kao i o razmišljanjima o utjecaju koji mediji imaju na iseljavanje stanovništva iz Hrvatske.

Upitnik se sastoji od tri dijela: osnovne informacije o ispitaniku, razmišljanja ispitanika o iseljavanju iz Hrvatsku te stavovi ispitanika o utjecaju koji mediji imaju na samo iseljavanje.

1. U uzorku ankete prevladavaju žene sa 53,1 posto zastupljenosti (grafikon 4.5). Pri provođenju upitnika tražila se približno ravnopravna spolna zastupljenost što se i

ostvarilo te je po tom pitanju uzorak ispitanika reprezentativan. Muškarci su u istraživanju sudjelovali s 46,9 posto.

Grafikon 4.5 Uzorak ispitanika po spolu

- U anketi su bili zastupljeni ispitanici čiji raspon godišta varira od 1958. do 2003. godine (grafikon 4.6). To znači da je najstariji ispitanik imao 60 godina, dok je najmlađi imao 15 godina. Time su u uzorku zastupljene skoro sve dobne skupine.

Godina rođenja

98 responses

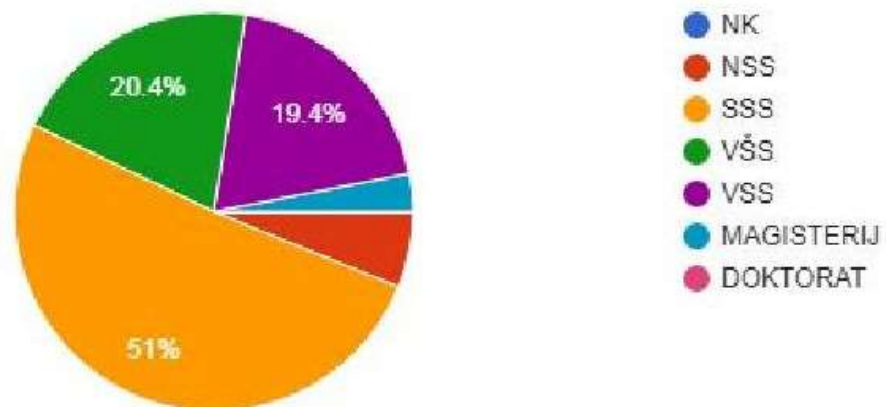

Grafikon 4.6 Uzorak ispitanika prema godini rođenja

3. Što se tiče obrazovanja ispitanika, najveći postotak ispitanika ima završenu srednju stručnu spremu, 51 posto, točnije njih 50. Zatim 20,4 posto ispitanika ima završenu višu stručnu spremu, što brojčano iznosi 20 ispitanika, dok visoku stručnu spremu ima završeno 19,4 posto ispitanika, dakle njih 19. Troje ispitanika ili 3,1 posto su magistri struke dok, s druge strane, šestero ispitanika, tj. 6,1 posto ima završenu nižu stručnu spremu (grafikon 4.7). Prema prikupljenim podacima smatram da je uzorak ispitanika bio poprilično vjerodostojan što se tiče obrazovne strukture jer se ona može preslikati na čitavu populaciju Republike Hrvatske.

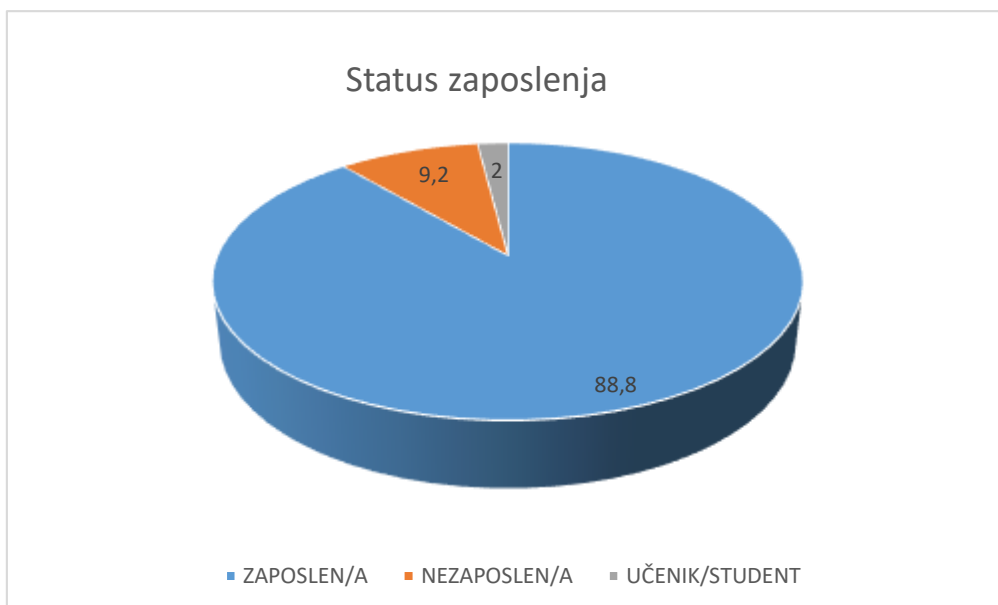
Završena stručna sprema

98 responses

Grafikon 4.7 Uzorak ispitanika po obrazovnoj osnovi

4. Posljednje se pitanje ispitanicima odnosilo na status zaposlenja. Od svih ispitanih čak 88,8 posto ili 87 ispitanika je zaposleno. Nezaposlenih je bilo 9,2 posto, odnosno devet ispitanika. Samo dvoje ispitanika se izjasnilo kao učenik/student (grafikon 4.8).

Grafikon 4.8 Uzorak ispitanika prema trenutnom statusu zaposlenja

5. Sljedeći dio upitnika donosi nam informacije o razmišljanjima ispitanika o iseljavanju iz Hrvatsku, osobnim stavovima prema iseljavanju, kao i stavove ispitanika o utjecaju koji mediji imaju na samo iseljavanje i o atmosferi koju stvaraju u društvu. Na pitanje *Jeste li u nekom periodu svog života razmišljali o preseljenju iz Hrvatske?* 88,8 posto ispitanika je odgovorilo potvrdno, dok je 11,2 posto odgovorilo kako nije nikad razmišljalo o preseljenju iz Hrvatske (grafikon 4.9).

Grafikon 4.9 Postotak ispitanika koji je razmišljao o preseljenju iz Hrvatske

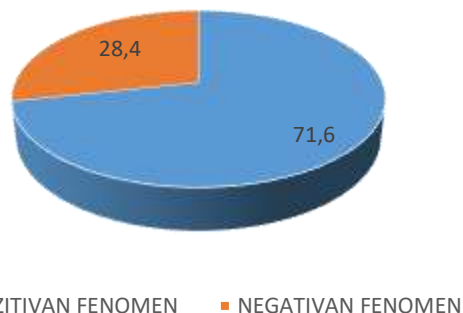
6. Činjenicu kako su mediji svakodnevno prisutni u životu čovjeka potvrđuju i odgovori na pitanje *Jeste li nedavno na nekom portalu pročitali nešto u vezi iseljavanja stanovništva iz Hrvatske?* Čak 96,9 posto ispitanika, dakle 95 ispitanika, odgovorilo je potvrdno, dok je samo troje ispitanika odgovorilo niječno, što ipak ne znači da nisu bili u doticaju s tim sadržajem u nekom drugom mediju (grafikon 4.10).

Grafikon 4.10 Postotak ispitanika koji je nedavno bio u doticaju sa sadržajem o iseljavanju na nekom portalu

7. Sljedeće pitanje nadovezuje se na prethodno te je 71,6 posto ispitanika odgovorilo da je to što su pročitali na portalu bilo napisano tako da se iseljavanje prikaže kao pozitivan fenomen, dok je 28,4 posto odgovorilo da se iseljavanje ipak prikazalo kao negativan fenomen (grafikon 4.11).

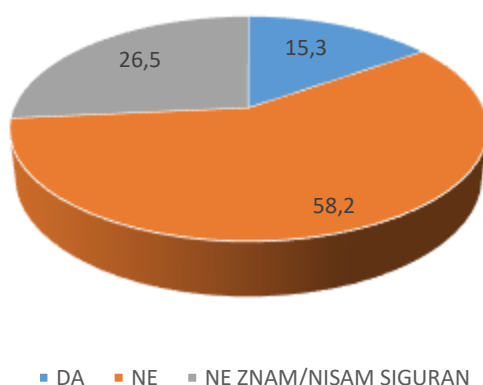
Ako je vaš prethodni odgovor potvrdan, da li je to što ste pročitali bilo napisano na način da se iseljavanje prikaže kao:

Grafikon 4.11 Postotak ispitanika koji smatra da je napisani sadržaj bio prikazan kao pozitivan odnosno negativan fenomen

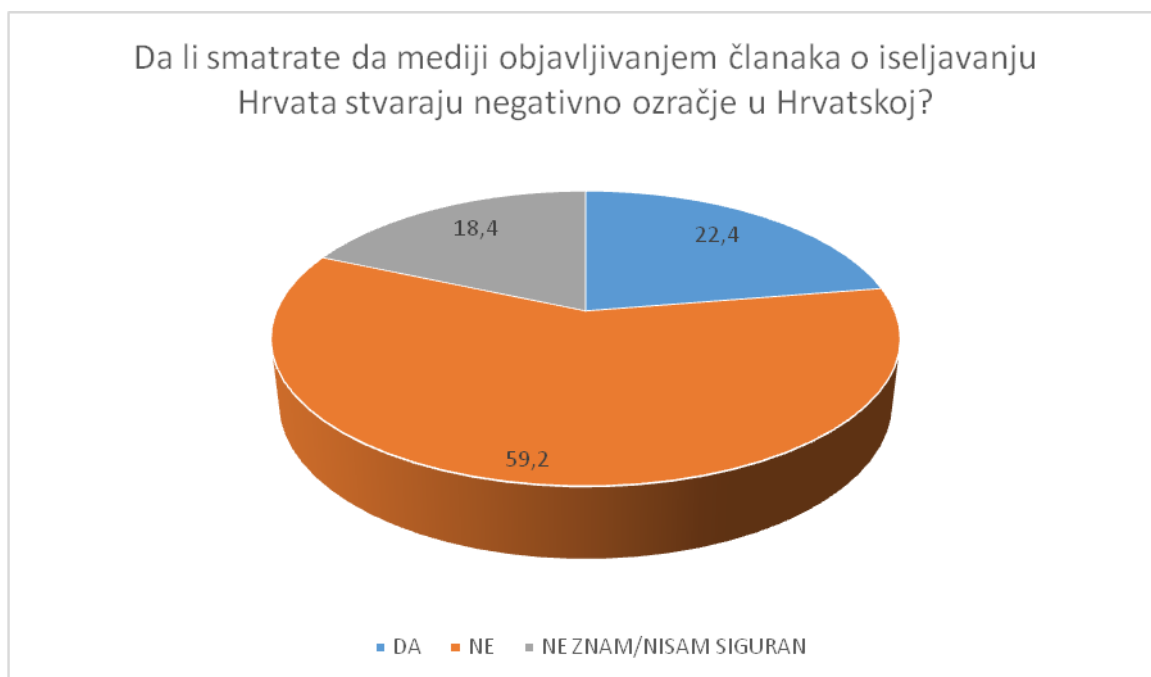
8. U upitniku sam željela istražiti percepciju javnosti o obujmu objavljenog sadržaja u medijima na temu iseljavanja iz Hrvatske. Samo 15,3 posto ispitanika smatra da se u medijima previše prostora daje temi iseljavanja iz Hrvatske. Čak 58,2 posto je odgovorilo kako to ne smatra, dok je 26,5 posto ispitanika odgovorilo da ne zna ili nije sigurno da li se u medijima previše prostora daje temi iseljavanja (grafikon 4.12).

Da li smatrate da se u medijima previše prostora daje temi iseljavanja iz Hrvatske?

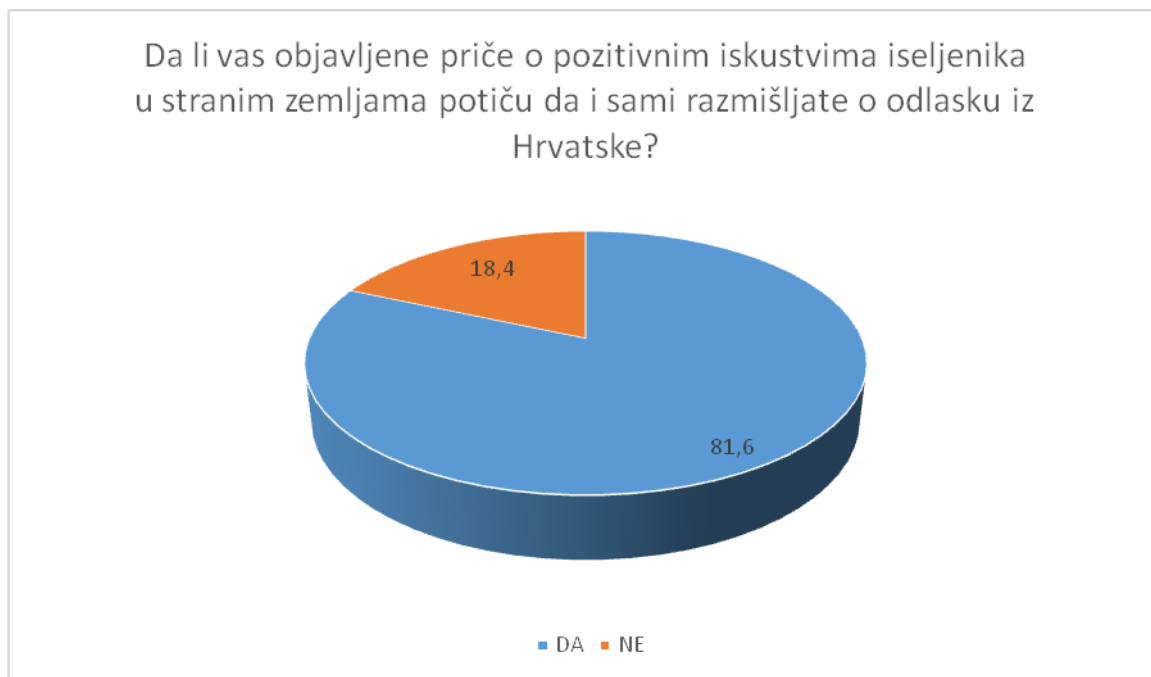
Grafikon 4.12 Postotak ispitanika prema percepciji javnosti o obujmu objavljenog sadržaja u medijima na temu iseljavanja iz Hrvatske

9. Sukladno odgovorima na prethodno pitanje, ispitanici su svoje tvrdnje potvrdili odgovorima na pitanje *Smatrate li da mediji objavljivanjem članaka o iseljavanju Hrvata stvaraju negativno ozračje u Hrvatskoj?* "Naime, sličan postotak ispitanika koji je u prethodnom pitanju odgovorio kako ne smatra da se u medijima previše prostora daje temi iseljavanja iz Hrvatske, i u ovom je pitanju odgovorio kako ne smatraju da mediji objavljivanjem članaka o iseljavanju Hrvata stvaraju negativno ozračje u Hrvatskoj, njih 59,2 posto. S druge strane, pozitivno je odgovorilo na to pitanje 22,4 posto, dok 18,4 posto nije sigurno, dakle ne zna kako bi odgovorilo na postavljeno pitanje (grafikon 4.13).

Grafikon 4.13 Postotak ispitanika prema utjecaju medija na stvaranje negativnog ozračja objavljivanjem članaka o iseljavanju

10. Posljednjim, desetim, pitanjem željela sam saznati na koji način mediji mogu utjecati na javnost: da li ispitanici, kad pročitaju u medijima neku pozitivnu priču ljudi koji su iselili iz Hrvatske, počnu i sami razmišljati o odlasku van. Tu je velika većina, 81,6 posto, odgovorila da se slaže i da ih takve priče navode da i sami razmišljaju o preseljenju. Samo 18 ispitanika ili 18,4 posto ipak je odgovorilo da ih takve priče ne mogu navesti na razmišljanje o odlasku iz Hrvatske (grafikon 4.14).

Grafikon 4.14 Postotak ispitanika prema utjecaju medija na razmišljanje o odlasku iz Hrvatske

4.2.2. Interpretacija rezultata

Kako sam navela na početku ovoga rada, statistike pokazuju da sve više ljudi odlazi iz Hrvatske ili barem razmišlja o odlasku trbuhom za kruhom, što potvrđuje i činjenica da je 88,8 posto svih ispitanika u ovom anketnom upitniku odgovorilo da je u nekom razdoblju svog života razmišljalo o preseljenju iz Hrvatske. Mediji su danas prisutni u svakoj sferi čovjekovog života. Svatko ima pristup internetu pa samim time i portalima koji su uvelike zamijenili dnevne tiskovine. U svakom trenutku i na svakom mjestu imamo pristup svježoj informaciji. Koliko su portali prisutni u našim životima potvrđuje i 96,9 posto ispitanika koji su odgovorili da su nedavno na nekom portalu pročitali nešto u vezi iseljavanja stanovništva iz Hrvatske. Tek troje ispitanika je odgovorio niječno na to pitanje, a pretpostavka je da se tu radi o starijim sudionicima ankete koji nisu toliko informatizirani i nemaju ili ne znaju koristiti internet. To, dakako, ne znači da nisu pročitali/čuli/vidjeli nešto od tog sadržaja u drugim medijima. Da ispitanici nisu razmišljanja kako portali prikazuju iseljavanje isključivo kao negativan fenomen potvrđuje 71,6 posto ispitanika koji smatraju da se o iseljavanju piše u pozitivnom kontekstu.

Prema svemu navedenom, zaključujem da se u javnosti ne stječe dojam da mediji isključivo objavljuju porazne podatke o uzrocima iseljavanja. Iako se medijima u posljednje vrijeme predbacuje da previše pišu o iseljavanju stanovništva te time bespotrebno potpiruju vatru, tako ne smatra više od polovice ispitanika. Također, više od polovice ispitanika, točnije skoro 60 posto, ne slaže se da mediji objavljivanjem članaka o iseljavanju Hrvata stvaraju negativno ozračje u Hrvatskoj. Koliki utjecaj imaju mediji u formiranju javnog mnijenja jasno pokazuju odgovori na posljednje pitanje na koje je skoro 82 posto ispitanika odgovorilo kako ih objavljene priče o pozitivnim iskustvima iseljenika u stranim zemljama potiču da i sami razmišljaju o odlasku iz Hrvatske.

Odgovori na neka pitanja bili su očekivani, ali ipak me iznenadilo da gotovo 72 posto svih ispitanih ima mišljenje da mediji prikazuju iseljavanje kao nešto pozitivno s obzirom na stalne kritike kako mediji šire samo negativnu atmosferu i loše raspoloženje u društvu. Također, pozitivno su me iznenadili i rezultati prema kojima gotovo 60 posto ispitanih smatra da tema iseljavanja ne zauzima previše prostora u medijima. Smatram da su ti rezultati jasno potvrdili da se o toj temi mora konstantno pisati ako želimo da se nešto pokrene i krene na bolje. S obzirom na to da je u istraživanju sudjelovalo samo 98 ispitanika, ne možemo biti sigurni da je taj uzorak reprezentativan i da se odgovori koje smo dobili u ovom anketnom upitniku mogu preslikati na čitavu istraživanu populaciju, no oni su zasigurno odraz trenutnih stavova i razmišljanja ljudi.

5. Zaključak

Ovaj završni rad na temu „Utjecaj medija na iseljavanje stanovništva iz Republike Hrvatske“ donosi uvid u aktualni problem iseljavanja i sve veću ulogu medija u stvaranju javnog mnijenja.

Jakov Gelo je, istražujući dvjestogodišnji demografski razvoj na tlu Hrvatske, napisao: „Vrlo malo je područja i zemalja u svijetu koje su imale tako značajan gubitak stanovništva zbog nepovoljnih migracijskih tokova“ (Nejašmić, 2014:407.) Iseljavanje s vremenom nije slabjelo, već traje i danas.

Kako sam već napisala ranije u ovom radu, mediji imaju izuzetno velik utjecaj na stvaranje javnog mišljenja te se ljudi često povode onime što pročitaju, čuju ili vide u medijima i prihvate to zdravo za gotovo. Razina medijske pismenosti vrlo je upitna. Ta me je činjenica navela da istražim koliku ulogu mediji ustvari imaju u stvaranju javnog mnijenja i utjecaja na atmosferu u društvu po pitanju problema iseljavanja.

Analiza sadržaja koju sam provela pokazala je da su portali povećavali kroz godine broj objavljenih članaka o iseljavanju. Točnije rečeno, broj članaka povećavao se kako je sve veći broj hrvatskih građana iseljavao, što je i samo po sebi postajalo sve veći problem. U analizi sadržaja primijetila sam također da politička orijentacija portala određuje kakvi će se članci i u kojem broju objavljivati s obzirom na trenutno vladajuću političku opciju. To nam jasno pokazuje da društvo mora biti medijski pismeno kako bi shvaćalo koji mediji plasiraju kakve informacije i kako bi znali vrednovati te iste informacije.

Unatoč tome što je analiza sadržaja potvrdila da se većinom plasira sadržaj napisan u negativnom kontekstu, istraživanje koje sam provela anketnim upitnikom pokazalo je da medijska publika ne shvaća taj sadržaj toliko negativno. Gotovo 60 posto ispitanika smatralo je da mediji objavljivanjem članaka o iseljavanju Hrvata ne stvaraju negativno ozračje. Također, većina je odgovorila da mediji ne objavljuju previše sadržaja na temu iseljavanja, što nam potvrđuje da građani žele znati što se događa u njihovoj zemlji, žele biti informirani, a na to i imaju pravo.

Mišljenja sam da iako mediji uvelike utječu na stvaranje javnog mnijenja, oni nisu presudni kod životnih odluka, od kojih je jedno od važnijih i iseljavanje iz Hrvatske. Presudna je situacija u Hrvatskoj koja građanima pruža osjećaj besperspektivnosti. Kada bi se

trenutačno stanje u Hrvatskoj popravilo, građani ne bi razmišljali o preseljenju bez obzira na to što mediji objavljuju. Zaključujem, stoga, kako bi se vladajući, posebice u Hrvatskoj, trebali više usmjeriti na smanjenje želje stanovništva za iseljavanjem, a to su ponajprije mjere poput gospodarskog rasta i zapošljavanja te ublažavanja siromaštva, uz jačanje političke stabilnosti i pravne sigurnosti. Zacijelo nam je najmanje potrebno prebacivanje krivnje na medije.

U Koprivnici,

Potpis:

6. Popis literature

A) KNJIGE:

1. Čizmić, Ivan; Sopta, Marin; Šakić, Vlado. 2005. *Iseljena Hrvatska*. Golden marketing. Zagreb.
2. Goldstein, Ivo. 2013. *Hrvatska povijest*. Novi Liber. Zagreb.
3. Milardović, Anđelko. 2004. *Pod globalnim šešišrom. Društva i države u tranziciji i globalizaciji*. Centar za politološka istraživanja. Zagreb
4. Milardović, Anđelko; Jožanc, Nikolina. 2013. *Demokracija i postdemokracija*. Pan liber. Zagreb.
5. Rogić, Ivan; Čizmić, Ivan. 2011. *Modernizacija u Hrvatskoj i hrvatska odselidba*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Zagreb.
6. Zgrabljic Rotar, Nada. 2005. *Medijska pismenost i civilno društvo (zbornik radova)*. Mediacentar. Sarajevo.

B) MREŽNI I ELEKTRONIČKI IZVORI:

7. Gregurović, Snježana. 2011. *Obilježja migracijskih tokova i integracija novih imigrantskih grupa na tržištu rada u južnoeuropskim zemljama članicama Europske unije*. Hrčak. Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske. Zagreb. 57-75. <https://hrcak.srce.hr/71142> (pristupljeno 1. kolovoza 2018.)
8. Lajić, Ivan. 2002. *Hrvatske migracije početkom 21. stoljeća*. Hrčak. Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske. Zagreb. 135-149. <https://hrcak.srce.hr/107364> (pristupljeno 1. kolovoza 2018.)
9. Nejašmić, Ivo. 2014. *Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: demografske posljedice stoljetnog procesa*. Hrčak. Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske. Zagreb. 405-435. <https://hrcak.srce.hr/135718> (pristupljeno 2. kolovoza 2018.)
10. Pokos, Nenad. 2017. *Osnovna demografska obilježja suvremenog iseljavanja iz Hrvatske*. Hrčak. Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske. Zagreb. 16-23. <https://hrcak.srce.hr/192427> (pristupljeno 2. kolovoza 2018.)
11. Valković, Jerko. 2016. *Utjecaj medija na socijalizaciju*. Hrčak. Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske. Zagreb. 99-116.

- https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=250936
(pristupljeno 1. kolovoza 2018.)
12. Vukorepa, Ivana. 2018. *Migracije i pravo na rad u Europskoj uniji*. Hrčak. Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske. Zagreb. 85-120. <https://hrcak.srce.hr/195559> (pristupljeno 1. kolovoza 2018.)
 13. *Ako vam je promaklo, besramni Plenković je jučer za masovni bijeg mladih okrivio medije*. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/ako-vam-je-promaklo-besramni-plenkovic-je-jucer-za-masovni-bijeg-mladih-okrivio-medije/2002923.aspx>
(pristupljeno 03.kolovoza 2018.)
 14. [INFOGRAFIKA] *Nove brojke pokazuju razmjere kataklizme iseljavanja: Hrvata je više u Njemačkoj nego u BiH!* <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/infografika-nove-brojke-pokazuju-razmjere-kataklizme-iseljavanja-hrvata-je-vise-u-njemackoj-nego-u-bih-foto-20180411/print>(pristupljeno 03.kolovoza 2018.)
 15. Istraživanje HUP-a. *Nezaposlenost nije glavni razlog: Iz Hrvatske se iseljavaju i mladi koji imaju posao i visoku plaću*. <https://www.hup.hr/>(pristupljeno 3. kolovoza 2018.)
 16. *'Nema bolje i sigurnije zemlje od Hrvatske, posebno ako ste Hrvat'*. <https://www.vecernji.hr/vijesti/iz-osjecko-baranjske-zupanije-u-dvije-godine-otislo-vise-od-13-000-ljudi-1197000>(pristupljeno 3. kolovoza 2018.)
 17. Obnova Udruga. <http://www.obnova.com.hr/> (pristupljeno 3. kolovoza 2018.)
 18. *Ovo su razlozi zbog kojih se ljudi iseljavaju iz Hrvatske*. <https://www.vecernji.hr/biznis/ovo-su-razlozi-zbog-kojih-se-ljudi-iseljavaju-iz-hrvatske-1250287> (pristupljeno 3. kolovoza 2018.)
 19. Zbornica – Hrvatski obrazovni portal. *Medijska pismenost, pismenost 21. stoljeća*. https://zbornica.com/index.php?option=com_zoo&task=item&item_id=250&Itemid=108 (pristupljeno 3. kolovoza 2018.)

C) KVALIFIKACIJSKI RADOVI:

20. Vertovšek, Nenad; Tomović, Anja. 2015. *Medijsko zavodjenje u suvremenom društvu spektakla i manipulacije*. Studentski rad. Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti. Zadar. 954 str.

7. Popis grafikona

<i>Grafikon 4.1 Broj objavljenih članaka po portalima.....</i>	<i>21</i>
<i>Grafikon 4.2 Broj objavljenih članaka kroz godine po portalima.....</i>	<i>22</i>
<i>Grafikon 4.3 Broj objavljenih članaka Indexa i Naroda s obzirom na vladajuću političku opciju.....</i>	<i>23</i>
<i>Grafikon 4.4 Odnos ukupnog broja objavljenih članaka i udio članaka napisanih u negativnom kontekstu po portalima.....</i>	<i>25</i>
<i>Grafikon 4.5 Uzorak ispitanika po spolu.....</i>	<i>27</i>
<i>Grafikon 4.6 Uzorak ispitanika prema godini rođenja.....</i>	<i>27</i>
<i>Grafikon 4.7 Uzorak ispitanika po obrazovnoj osnovi.....</i>	<i>28</i>
<i>Grafikon 4.8 Uzorak ispitanika prema trenutnom statusu zaposlenja.....</i>	<i>29</i>
<i>Grafikon 4.9 Postotak ispitanika koji je razmišljao o preseljenju iz Hrvatske.....</i>	<i>29</i>
<i>Grafikon 4.10 Postotak ispitanika koji je nedavno bio u doticaju sa sadržajem o iseljavanju na nekom portalu.....</i>	<i>30</i>
<i>Grafikon 4.11 Postotak ispitanika koji smatra da je napisani sadržaj bio prikazan kao pozitivan odnosno negativan fenomen.....</i>	<i>31</i>
<i>Grafikon 4.12 Postotak ispitanika prema percepciji javnosti o obujmu objavljenog sadržaja u medijima na temu iseljavanja iz Hrvatske.....</i>	<i>31</i>
<i>Grafikon 4.13 Postotak ispitanika prema utjecaju medija na stvaranje negativnog ozračja objavljivanjem članaka o iseljavanju.....</i>	<i>32</i>
<i>Grafikon 4.14 Postotak ispitanika prema utjecaju medija na razmišljanje o odlasku iz Hrvatske.....</i>	<i>33</i>

8. Popis slika

<i>Slika 2.1 Puni autobusi za Njemačku, izvor:Ilustracija, NI.....</i>	<i>6</i>
<i>Slika 2.2 Statistika iseljenih Hrvata u Njemačku u protekle tri godine, Izvor:tportal.....</i>	<i>11</i>
<i>Slika 4.1 Način pretraživanja portala po ključnim riječima, Izvor:Index.....</i>	<i>19</i>
<i>Slika 4.2 Članak o iseljavanju iz Hrvatske napisan u pozitivnom kontekstu, Izvor:Dnevnik..</i>	<i>24</i>

9. Popis tablica

<i>Tablica 4.1 Kodiranje godina objavljivanja članaka.....</i>	<i>20</i>
<i>Tablica 4.2 Kodiranje portala.....</i>	<i>20</i>
<i>Tablica 4.3 Analitička matrica sadržaja.....</i>	<i>20</i>